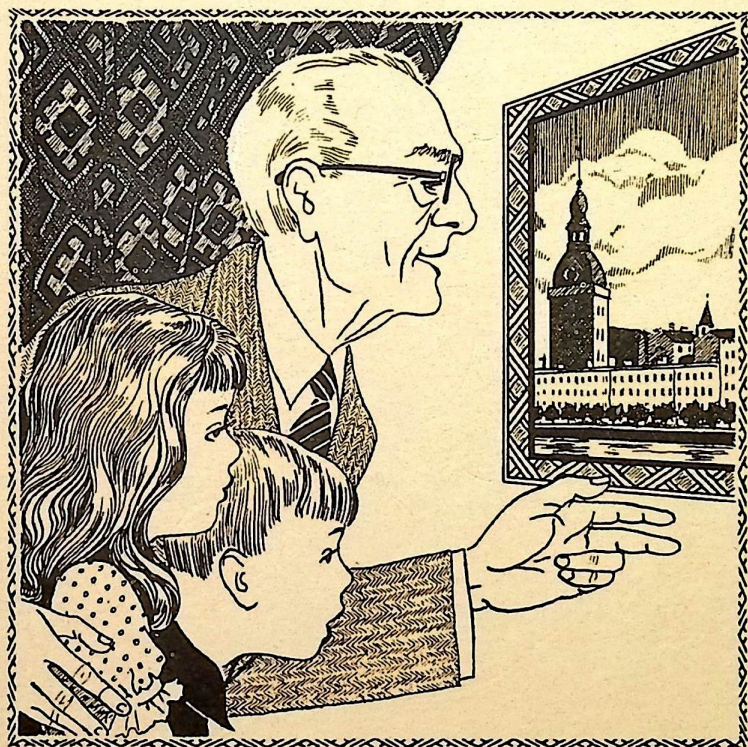

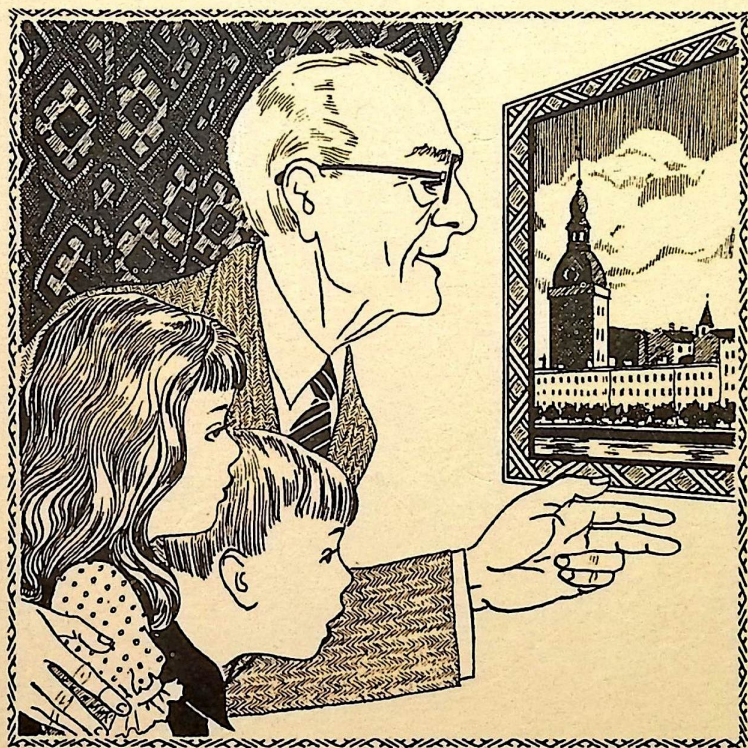
ARTURS KAUGARS MANA TĒVU VALODA

LASĀMGRĀMATA 4.KLASEI

ARTURS KAUGARS MANA TĒVU VALODA

LASĀMGRĀMATA 4.KLASEI

Arturs Kaugars

MANA TĒVU VALODA

Lasāmgrāmata

4. klasei

15

1965
AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBAS
KULTŪRAS BIROJS

Vāku zīmējis grafīķis
SIGISMUNDS VIDBERGS.

Ceturtais iespiedums

Printed by
AUGSTUMS PRINTING SERVICE
LINCOLN, NEBRASKA, 68502, USA.

Tomīš stāsta

Ģeografijas stundas sākumā skolotājs drusku kavējas, un Alens izmanto šo brīdi, lai sāktu ko jaunu. Viņš pagriežas pret Tomīšu un vislielākā nopietnībā saka:

"Tom, man patīk ģeografija, bet es nezinu, kur atrodas Latvija. Vai tieši pie Ziemeļpola?"

Klasē vajadzēja skanēt smiekliem, bet, Alenam par pārsteigumu, tas nenotiek. Visi gaida, ko Tomīš teiks.

Tomīš jūt - gribi vai negribi, jāsāk vārdu kauja. Viņš to dara ļoti apdomīgi, ar brīnīšanos:

"Ko? Vai tu zemes bumbu vēl nepazīsti? Nieka kamoliņš! Pie tam trīs ceturtdaļas apklātas ar ūdeni. Ar labu auto katrs var apbraukt un apskatīt kontinentus. Okeāni lai paliek. Tur nekā nav ko redzēt. Pliks ūdens."

"Brālīti, tu runā kā miljonārs," Alens saviebjas.
"Visiem taču nav tik daudz naudas un laika, lai brau-

kātu apkārt, tāpēc daži kakti arvien paliek neizpētīti. Un tādu mazu plankumiņu - Latviju es pat uz lielā globa nevarēju saskatīt."

"Es parādīšu!" Tomiņš pieceļas, bet Alens atmet ar roku:

"Nevajaga! Es tik gribu zināt, vai Latvijā gar ielu malām ir arī trotuāri? Un vai tur pazīst elektrību?"

"O - trotuāri," Tomiņš dziļi ievēl elpu. "Nekā prātīga... Latvijas ielas gan labi noklātas ar akmeņiem vai asfaltu, bet trotuāru vietā pēdu dziļi dubļi. Lai pasargātu zeķes, dāmas valkā kurpes ar divu pēdu augstiem papēžiem."

"Alen, mācies nu ģeografiju, mācies nu!" Luella sajūsmināti iesaucas.

Alens sarauj pieri grumbās, bet Tomiņu tā nevar iebiedēt. Nesatricināmā mierā viņš turpina:

"Elektrību tur nepazīst. Naktīs gaismu dod mēness. Ja kādreiz kavējas aiz mākoņiem, tad par apgaismošanu rūpējas spīdīgi kukainīši, jāptārpiņi. Tie tur lido cauru gadu. Tie redzami vienmēr. Arī ziemas salā. Izskatās ļoti jauki. Spīdulīši sasēžas rindā uz tālruņa vada un apgaismo rozes. Šīs puķes tur zied tālruņa stabu galos. Kam patīk..." Tomiņš pēkšņi ierauj galvu plecos. Pie klases durvju stenderes stāv ģeografijas skolotājs.

"Tom, kam tu to pasaciņu gribi iestāstīt?" viņš prasa.

"Alenam."

Klasi pāršalc smiekli. Pasmaida arī skolotājs:

"Tom, tu esi veikls runātājs. Pastāsti mums tā nopietni kaut ko par savu dzimteni."

Jānis Širmanis.

Ai tēvu zemīte,
Tavu jaukumiņu!
Smildziņa ziedēja
Sudraba ziedus.

Tautas dziesma.

Bārenīte un mātes meita

Vienai mātei bijušas divi meitas: viena īsta, otra pameita. Pamāte pameitu neieredzējusi nemaz un vienu dienu izdzinusi pavisam no mājas. Nabadzīte iegājusi mežā, tur uzgājusi vienu mājiņu. Mājiņā dzīvojis vecītis, bet tas pašu laiku nebijis mājā, kad šī iegājusi. Un vecīša gulta nebijusi uztaisīta, nedz arī istaba izslaucīta. Tad pameita uztaisījusi gultu, izslaucījusi istabu un apkopusies kā pienākas. Te pārnācis vecītis un saucis: "Meitiņ, mei-

tiņ, laid mani iekšā!"

Šī ātri atvērusi durvis. Bet vecītis atkal saucis: "Meitiņ, meitiņ, cel mani pār sliekšni pāri!"

Šī papēmusi vecīti un iecēlusi istabā. Istabā vecītis atkal saucis: "Meitiņ, meitiņ, dod man ēst!"

Iedevusi. Vecītis paēdis un teicis: "Meitiņ, meitiņ, dod man dzert!"

Pasniegusi dzērienu. Nodzēries un teicis: "Meitiņ, meitiņ, nu iešu gulēt!"

Apguldinājusi, apsegusi, un vecītis aizmidzis. Rītā pamodies, saucis atkal: "Meitiņ, meitiņ, cel mani augšā!"

Uzcēlusi, apģērbusi, paēdinājusi, un tad vecītis gājis projām, aicinādam: "Meitiņ, meitiņ, nāc man līdz!"

Gājusi līdz, un vecītis ievēdis viņu zelta dārzā. Tur sācis līt zelta lietūs, un meitiņa nolijusi viscaur ar zeltu. Tagad vecītis skubinājis: "Meitiņ, meitiņ, ej nu uz pamātes mājām!"

Pārgājusi. Mātes meita ieraudzījusi: šī viscaur zelta! Nu skrējusi kludama arī uz mežu zeltā lie-dēties. Skrējusi, skrējusi - ieskrējusi vecīša mā-jībā un ne gultu taisījusi, ne istabu slaucījusi. Pār-nācis vecītis un saucis: "Meitiņ, meitiņ, laid mani iekšā!"

Šī atteikusi: "Kāp pats, vecais kraķi! Vai tev kāju nav?"

Iekāpis istabā un prasījis: "Meitiņ, meitiņ, dod man ēst!"

Šī pretim: "Ēd, kas tev ir atlicis!"

Vecītis paēdis un teicis: "Meitiņ, meitiņ, liec mani gulēt!"

Šī atrūkusi: "Ej pats gulēt! Vai gultu neredzi?"

Vecītis apgūlies un pēc brītiņa saucis: "Meitiņ, meitiņ, dod man nodzerties!"

Šī atteikusi: "Meklē pats dzert!"

Rītā pamodies - atkal pirmais vārds: "Meitiņ, meitiņ, cel mani augšā!"

Šī atteikusi: "Celies pats!"

Apģērbies, saucis aicinādam: "Meitiņ, meitiņ, nāc man līdz!"

Šī domājusi: "Diezin, ko nu rādīs!" - un mudīgi vien steigusies pakāļ. Gājusi - iegājusi zelta dārzā; bet tur šoreiz lijis piķa lietus un noliedējis mātes meitu tik melnu ka bailes. Nu vecītis skubinājis: "Meitiņ, meitiņ, steidzies pie mātes!"

Pārgājusi pie mātes, iegājusi klētī. Māte skrējusi sagaidīt un tik tik nepārbijusies: viscaur bijusi ar piķi.

Tautas pasaka.

Bārenīte

Dziedāj' tautu tīrumā,
Uz akmens stāvēdama,
Lai trīc visa tautu zeme,
Lai dzird mana māmuliņa.

Gan dziedāju, gan raudāju,
Nedzird mana māmuliņa.
Sveša māte gan dzirdēja,
Tā par mani nebēdāja.

Nepūtiet, auksti vēji,
Man nebija villainītes,
Sveša māte man iedeva
Bez ieloka paladziņu.

Bīsties grēka, sveša māte,
Neraudini bārenīti.
Bārenītes asaripas
Maksā zelta gabaliņu.

Tautas dziesmas

Uzticīgais ganuzēns

Reiz kādu bārenīti nodeva pie ķēniņa par avju ganu. Bet darbs zēnam izlikās niecīgs, jo viņam bija stipri kauli un attapīga galva. Avis ganīdams, viņš no meža visādas gudrības iemācījās un beigās saprata koku un putnu valodu.

Kādu dienu, kamēr avis gremoja, zēns apgulās pie veca ozola. Te uzreiz ozols sāka runāt:

"Redzēs gan, cik ilgi man tas zobens būs jāglabā. Nu jau tik daudz gadu, bet neviens vēl nav tam pakal nācis."

"Kas tas par zobenu?" otrs ozols prasīja.

"Tas ir tāds ar pīlādža spalvu, ar ko var katru velnu nomaitāt."

Zēns nu uzlēca kājās un sāka ozola dobumā rakņāt. Meklēja, meklēja, beidzot uzķēra varenu ieroci. To nu katru dienu klāt vien nēsāja. Kad kāds iejautājās, kur tādu pēmis, tad atteica:

"Atradu mežā!"

Tā tas palika.

Te kādu reizi tāls tāls ķēniņš atsūtīja lielu kuģi. Svešie kuģinieki izkāpa malā, kur zēns ganīja avis. Zēns tūlīt uzprasīja:

"No kurienes nākat, uz kurieni ejat?"

"Nākam no tālas zemes. Mūsu ķēniņš sūta mūs tavam ķēniņam pakal, lai brauktu mums līdz palīdzēt apbrīnot devīto brīnumu, kas nule pat mūsu ķēniņa valstī ieradies."

"Labi, labi! Bet tad arī man jābrauc ķēniņam līdz par sargu."

Svešie nu nogāja pie ķēniņa un pierunāja viņu tūlīt braukt līdz.

Otrā dienā ķēniņš taisījās ceļā. Ganuzēns tikām lūdzās un plijās ķēniņam virsū, kamēr tas apņēmās viņu ņemt līdz.

Uz jūras ganuzēns apjoza savu zobenu un staigāja ķēniņam pēdu no pēdas pakal. Bet uz kuģa bija divi

kraukļi. Tie sāka sarunāties:

"Pag, pag, drīzi svešajam dos ēst. Bet pie mai-
zes ir nāves zāles klāt. Tikko ķēniņš ēdīs, tūlīt
būs pagalam. Bet, ja kāds to zinātu un ķēniņam pa-
teiktu, tad teicējs pēc trim nedēļām un trim dienām
klūs līdz ceļiem par akmeni."

"Lai es arī topu līdz ceļiem vai līdz krūtīm par
akmeni, savam ķēniņam tikpat teikšu," domāja ga-
nuzēns un pateica.

Ķēniņš neēda un palika dzīvs.

Otrā dienā kraukļi atkal sarunājās:

"Pag, pag, drīzi svešajam ķēniņam dos dzert.

Bet pie dzēriena piejauktas nāves zāles. Tikko ķēniņš dzers, tas tūlīt būs pagalam. Bet, ja kāds to zinātu un ķēniņam pasacītu, tad teicējs pārvērstos līdz krūtīm par akmeni."

"Lai arī līdz krūtīm vai līdz kaklam par akmeni, teikt tikpat teikšu ķēniņam," domāja ganuzēns un pateica.

Ķēniņš nedzēra un palika dzīvs.

Trešajā dienā kraukļi atkal sarunājās:

"Pag, pag, mūsu ķēniņš patlaban pabeidzis pie vārtiem dziļu alu rakt. Līdzko nu svešais ķēniņš pa vārtiem brauks, tā vāks ielūzīs, un svešais iekritīs alā. Bet, ja kāds to zinātu un ķēniņam pasacītu, tad teicējs pēc deviņām nedēļām un trim dienām pārvērstos viss par akmeni."

Ganuzēns, to dzirdēdams, domāja:

"Vienalga, ja arī tūlīt par akmeni taptu, teikt teikšu tikpat ķēniņam," un pateica.

Līdzko nu izkāpa no kuģa un piebrauca pie pils vārtiem, tā ganuzēns uzsauca:

"Ķēniņ, liec apturēt zirgus! Iesim pa mazajiem vārtiem pilī!"

Ķēniņš iegāja ar ganuzēnu pa mazajiem vārtiem pilī.

Tās zemes ķēniņš sapēma viesus laipni jo laipni un vakarā guldināja tos mīkstā gultā.

Bet tā bija tikai viltība. Naktī laipnais ķēniņš atsauc velnu ar trim galvām un lika tam savus viesus nogalināt. Bet ganuzēns izrāva savu zobenu ar pīlādža spalvu un tika ar velnu ātri galā.

Tāpat ganuzēns tika ātri galā ar sešgalvainu velnu otrā naktī un ar deviņgalvi trešajā naktī. Bet tad ganuzēns teica:

"Ķēniņ, te vairs ilgāk nepaliksīm. Trīs velnus esmu gan pieveicis, bet kas zina, cik vēl nenāks!"

Abi nu klusītiņām izlīda no pils un aizsteidzās uz jūrmalu. Tur vēl stāvēja tas pats kuģis, ar kuru tie bija atbraukuši. Laužu kuģī vairs nebija, tikai abi kraukļi vēl tur sēdēja.

Mājā braucot, kraukļi atkal sarunājās:

"Redz' nu, mūsu ķēniņš viesus palaida ar sešiem

brīnumiem vien vaļā, beidzamos trīs nemaz neparādījis."

"Kur tad nu parādīs," otrs krauklis atbildēja, "viņam jau līdz tāds ganuzēns, kas visu zina un visu padara. Bet tā nu bija ganuzēna laime, ka pieveica tos trīs velnus, citādi gudrinieks pēc deviņām nedēļām un trim dienām būtu pārvērties viscaur par akmeni."

To dzirdēdams, ganuzēns priecīgs uzprasīja kraukļiem:

"Krauklīši, melnie putni, vai jūs patiesi to skaidri zināt, ka nu man vairs nav jātop par akmeni?"

"Zinām gan!" kraukļi atbildēja un tai pašā acumirklī nozuda kā ūdenī.

Pēc kāda laika ganuzēns ar ķēniņu abi laimīgi pārbrauca mājā. Ķēniņš tagad nezināja, kā ganuzēnam atmaksāt. Viņš to bagātīgi apdāvināja un iecēla par savu padomdevēju.

Tautas pasaka.

Mūs' brālītis

Skatiet, ļaudis, re, kur cēls,
Re, kur dižens iet mans dēls!
Tēva lielās pastalās
Pasauli viņš apbraukās.
Satīs zemi kamolā,
Iesies mātes lakatā.
Un ar vecās mātes brilli
Iz(sa)pētīs debess pili.
Savērs visas zvaigžņu dūjas
Vectēvam pie garās nūjas.
Māsai noķers mākonīšus,
Baltos pūku pereklišus.
Melnam runcim Ļekatu
Pašu peļu ķēniņu.
Vārtus vaļā: viens, div', trīs!
Kur speķ kāju, zeme trīs.
Aiziet dēlis drasādams,
Cepuri mākoņus cilādams.

Anna Brigadere.

Lāčplēsis

Lāčplēsis radies no lāču mātes. Augot viņš ātri attīstījies par lielu un staltu jaunekli. No savas mātes tas mantojis lāča ausis un lielu stiprumu, tādēļ to nosaukuši par Lāčausi.

Pirmajos jaunekļa gados tas iztīrījis tēva mājas apkārtni no plēsīgiem zvēriem: lāčiem, vilkiem un meža cūkām, saķērot tos aiz žokļiem un pārplēšot. Tā viņš arī dabūjis nosaukumu Lāčplēsis...

Vēlāk, kad vairs mājā neatradis gadījumu savu spēku izlietošanai, ceļojis apkārt pa Baltiju, darba meklēdams. Bet viss, ko viņš darījis, noticis ar pārlietu lielu stiprumu, tā ka salauzījis visas darba lietas.

Tā reiz viņš bijis par pārcēlēju pie Daugavas. Kad ļaudis uz celtuves salasījušies, viņš sācis airēt, bet tūlīt ar pirmajiem vilcieniem arī salūzuši, un celtuve būtu ierauta straumē un sadragāta, ja Lāčplēsis nebūtu airu vietā izlietojis savas plaukstas: ar tām viņš sācis tik spēcīgi airēt, ka celtuvi atgriezis no straumes un pārvilcis laimīgiotrpus Dau-

gavas.

Pēc tam viņš saderējis pie kāda kunga par puisi. Kungs viņam licis izdarīt visādus grūtus darbus: ar lāčiem art, velna dzirnavās kviešus malt, nogrimušo pili uzcelt, milzi aizdzīt u.t.t., arvienu apsolīdams savu skaisto meitu par sievu. Lāčplēsis visu izdarījis un atsvabinājis zemi no visādiem mošķiem un briesmoniņiem. Beigās kungs vairs nevarējis aizliegties, un Lāčplēsis dabūjis viņa skaisto meitu par sievu un dzīvojis kādu laiku laimīgi.

Aiz septiņām jūrām dzīvojusi kāda briesmīga ragana. Viņai bijis dēls ar trim galvām. Tas katru rītu gājis pie mātes un vaicājis:

"Māt, vai es esmu stiprākais visā zemē?"

Arvien viņa atbildējusi ar "jā", bet pēdīgi sacījusi:

"Būtu gan stiprākais visā zemē, ja aiz septiņām jūrām nedzīvotu Lāčplēsis, kas vēl stiprāks par tevi."

Nu dēls mātei miera nelicis. Gan lūdzies, gan draudējis, lai tā ar savu velna skolu izdabūjot, kā Lāčplēsi varētu pārspēt.

Ragana nu skrējusi pie visiem velniem, bet neviens nezinājis padoma, kamēr pēdīgi pats Līkcepure pamācījis, ka Lāčplēša spēks slēpjoties viņa lāča ausīs. Ja tās nocirstu, tad viņš būtu kā visi citi cilvēki.

Raganas dēls, to izzinājis, devies uz Baltiju. Viņš skrējis, ka vētra sacēlusies un visas strauzes Daugavā briesmīgi šņākušas.

Lāčplēsis, to dzirdējis, devies briesmonim pretī. Viņi sastapušies pie Daugavas.

Lāčplēsis cirtis pirmais ar savu smago zobenu un nocirtis raganas dēlam vienu galvu.

Šis cirtis atpakaļ un nocirtis Lāčplēsim labo ausi - tūlī labā roka zaudējusi stiprumu un nevarējusi noturēt smago zobenu. Tādēļ viņš saķēris zobenu kreisajā rokā un nocirtis raganas dēlam otru galvu.

Tas cirtis atkal un nocirtis Lāčplēsim kreiso ausi, un tūlī kreisā roka zaudējusi stiprumu, smaigais zobens nokritis zemē. Bet arī raganas dēls,

pazaudējis divi galvas, palicis divi trešdaļas nespēcīgāks.

Nu Lāčplēsis meties tam virsū, abi sakampušies rokām un sākuši lauzties. Viņi laužušies līdz pat vakaram, bet, krēslai metoties, abiem slīdējušas kājas, un abi iegāzušies no krasta Daugavas dzelmē.

Tautas teika.

Spīguļos

Priekšā tīrums, nora un mežs. Iemītu kājceliņu atradis, Tincis daudz nedomā. Tik uz priekšu! Līkumu līkumus apmetis, viņš beidzot nonāk upmalā. Tip, tip - krastā dip sīki soliņi, un Tincis ierauga tādu kā kamolu veļamies.

"Kas tas par brīnumu?" kakītis sagatavoja lēcienam.

Kamols arī apstājas. Tincis pavirzās tam tuvāk. Nekā saprast. Adatains bumbulis. Ne kāju, ne gal-

vas, ne astes.

"Bet viņš taču kustējās!" Tincis domā, vai ticēt savām acīm vai neticēt. "Klausies, bumbuli! Tu gan izskaties kā cinis, tomēr neesi cinis. Ciņi neskrien, bet tu skrēji - tip, tip. Es no pasaules vēl daudz ko nesaprotu, bet to gan zinu - tu tagad mānies."

Kamolš izstiepjās garāks. Starp adatām parādās deguns un divas melnas acis.

"Ak kaķis!" kamolam saglaužas adatas. "Tad man nav ko bīties. Vai gribi nākt uz mūsmāju peļu medībās?"

*

Kaut gan Tincis tālu ceļu mērojis, lauku sētā tam nu pirmo reizi gadās iegriezties.

"Vai ielu te nav?" viņš brīnās.

"Kā ne," ezis norāda uz gludo kājceliņu, kas ved uz klēti.

"Kur?" Tincis nesaprašanā skatās apkārt.

"Nu - tur, kur pastaigājas gaiļa kungs ar savām dāmām."

"Murr... Maza tecina. Tramvajs pa to nevar skriet."

"Lai nevar! Kas mums ko bēdāt? Es varu, gailis var. Tu arī varēsi. Pamēģini!"

Tincis mēģina. Pa gatvi nāk govju bars. Aiz govīm pūlītis aitu. Vispēdīgi soļo meitene un melns suns. Tincis skatās, uz kuņu pusi mukt, bet ezis to drošina:

"Nebaidies! Lopiņi tevi neaiztiks."

"Bet suns?"

"Arī tas nekā ļauna nedarīs. Tam patīk joki. Ja tu bēgsi, viņš ķers, kamēr noķers. Pēc tam pats bēgs un gaidīs, lai tu viņam dzenies pakaļ. Esmu novērojis, ka tā mūsu Krancim vispatīkamākā rotaļa. To tev der atminēties."

"Centīšos," Tincis pieglauda ausis. "Man laikam vajadzēs gauži daudz visādu gudrību iegaumēt. Pazīstu zirgu, gaili, vistas, vardi, zaķi, kurmi, vāveri un dažus putnus, bet man arvien vēl gadās kaut

kas tāds, par ko jābrīnās."

"Par ko tu tagad brīnies?" ezis Asums redz, ka Tinča acis kļuvušas apaļas kā pogas.

"Par zirgiem. Nesaprotu, kāpēc šiem ragi. Liepājas zirgiem ragu nebija, Rīgas zirgiem arī ne. Kāpēc tas tā?"

"Tas tāpēc, ka šie nav zirgi, bet govīs. Vai esi kādreiz lācis pienu?"

"Esmu gan."

"Nu tad saki govīm paldies. Govīs dod pienu."

"Ā..." Tincis aplaiza lūpas. "Uz kurieni meite ne dzen govīs?"

"Uz kūti!"

"Vai tā ir tā vieta, kur dabū pienu?"

"Jā. Tā garā ēka. Tur pa nakti dzīvo govīs, aitas un teļi. Ziemu, kad ganībās sniegs, lopīni dzīvo kūtī dienu un nakti. Vai tu kūtī nekad neesi bijis? Mūsu kaķis tur bieži slaistījās. Ap govju slaukšanas laiku viņš steidzās uz kūti, glaudās slaucējām gar kājām un prasīja pienu nodzerties. Šad tad slaucējas arī ielēja kaķim pienu trauciņā. Mīnkāns bija liels gudrinieks. Un tev arī nevajadzētu par muļķi rādīties."

"Kas man jādara, lai tu nedomātu, ka esmu muļķis?"

"Ja meitas tev trauciņā ielej pienu, tad neizloc viens pats visu. Kādu lāsīti atstāj arī man. Vēlāk atnākšu lūpas paslapināt. Piens man ļoti garšo!"

Kā ezis māca, tā Tincis dara. Līdz ko meitas nāk govīs slaukt, viņš glaužas tām pie kājām un tā izlūdzas siltu, saldu pienu. Tincis varētu izlakt visu, bet viņš laikus pievalda mēli. Pusi piena tas atstāj Asumam.

Ezis, ciņvēku vairīdamies, iečāpo kūtī, kad slaucējas sen jau aizgājušas. Piena trauciņu apskatījis, tas sirsnīgi slavē Tinci:

"Tev vērīga galva. Par pienu man nevajadzēja divreiz teikt. Nāc līdz! Parādīšu, kur visvieglāk dabūt svaigu gaļu. Skaties, ābeldārzā klēts. Tur saimnieks glabā labību, tāpēc peļu tur nekad netrūkst. Klēts durvis gan dažreiz aizslēgtas, bet

durvju apakšējā stūrī saimnieks izzāģējis caurumu, lai kaķis katrā laikā tiktu iekšā."

"Ko tu saki? Kaķu dēļ? Manis dēļ?" Tincis cieši skatās ezim acīs, lai pārliecinātos, vai tas nestāsta jokus.

"Kas tiesa, tas tiesa," ezis apliecina. "Kaķa dēļ tādi caurumi daudzām durvīm: klētij, kūtij, zirgu stallim, šķūnim. Tu vari iet, kur vien patīk. Garlaicīgi tev nebūs. Vajadzēs daudz laika, kamēr visas ēkas izstaigāsi un kaktu kaktus izložpāsi. Visur es tev līdzi neiešu. Man savas gaitas, tev savas," ezis taisās kur iet, bet Tincis sauc to atpakaļ:

"Pastāsti man, kas tas tur ābeļdārzā? Izskatās kā maza mājiņa, bet nav mājiņa. Tikai jumts! kas tādā dzīvo?"

"Tur neviens nedzīvo. Tas mūsmājas pagrabs."

"Zem jumta?"

"Jā. Sienas ieraktas zemē."

"Kāpēc?"

"To skaidri nezinu. Pa ausu galam esmu dzirdējis, ka tāda mājiņa, kurai jumts tik redzams, bet sienas dziļi zemē, vasaras karstumā esot vēsa. Laikam tāpēc saimniece savu pagrabu sauc par ledus skapi. Viņa tur glabā pienu, sviestu, krējumu, desas un gaļu. Kaķīti, ja kādreiz tu tur ielien, tad neaiztiec nekā cita, tik pelītes! Saimniece ātri klūstot dusmīga, ja kaķim paslīdot ķepa krējuma ķērnē. Tā mūsu kaķis stāstīja. Viņš laikam izmēģinājis. Tu labāk nemēģini. Nebūs prāta darbs ar saimnieci sanīsties. Ar labu nakti! Es nu gan došos uz savu māju. Tu laikam vēl nezini, kur es dzīvoju?"

"Nē."

"Rijas palieveni. Spīguļos ēku daudz, bet riju tu viegli atšķirsi no citām, jo rijai lielas pajumtes. Ja tev apnīk vienam dzīvot, nāc pie manis.

II

Tincis pa vakara krēslu mierīgā gaitā apstaigā Spīguļu ēkas.

"Kur skurstenis uz jumta, tur dzīvo cilvēki, tā

ezis teica. Tur man nav nekā ko meklēt. Kūtī esmu bijis," Tincis drusku padomā. "Būs jāapskata klēts."

Klēts durvju apakšējā stūrī neliels caurums.

"Vai pa to varēšu iespraukties?" kaķītis drusku šaubās.

Pamēģina.

Var!

Un Tincis nu atrodas lielā telpā, kur tīnēs glabājas milti un putraimi, apcirkņos rudzi, mieži un auzas, pie griestiem karājas žāvētas gaļas šķiņķi.

"Jāapskatās, vai taisnība, ko Asums stāstīja par pelēm," Tincis nosēžas pie apcirkņa stūra, kur pēles grīdā izgrauzušas alu. Pusstundu pasēdējis, kaķītis dabū sev vakariņas. Turpat klēts kaktā viņš saritinās un gul līdz rītam. Rīta krēslā tas sagādā labas brokastis un tad iet pastaigāties. Ābeldārzam cauri izgājis, Tincis pašā Gaujas krastā ierauga mazu mājiņu.

"Kas te dzīvo?" kaķītis apiet mājiņai apkārt. "Mazs lodziņš, durvis. Cilvēka neviena. Klēts tā nevarētu būt, jo durvīs neredzu kaķu caurumu. Jāiet pie eža pajautāt."

Tincis sastop ezi ābeldārzā uz celiņa.

"Es nupat atradu mazu mājiņu, kur netieku iekšā. Bet taisni tāpēc, ka netieku, gribas zināt, kāpēc saimnieks nezāgē durvīs kaķu caurumu. Vai tur iekšā kaut kas tāds, ko kaķiem nevajaga redzēt?"

Ezis paceļ galvu, cik augstu vien īsais kakls to ļauj.

"Kur tāda mājiņa atrodas?"

"Tepat aiz ābelēm - Gaujas krastā."

"Draudziņ, tā taču Spīguļu pirtiņa!"

"Un kas tur dzīvo?" Tincis, no eža paskaidroju ma gudrāks neticis, prasa.

"Pirtī neviens nedzīvo. Pirtī peras."

"Kas?"

"Cilvēkj."

"Vai pāršanās nozīmē kaušanos?"

"Nē! Pāršanās nozīmē pāršanos."

"Ahā! Tagad es saprotu," Tincis šūpo astes ga-

lu. "Māte man vienmēr piekodināja, lai es uzvedoties godīgi. Citādi dabūšot pērienu. Šī tad nu būs tāda mājiņa, kur var dabūt pērienu. Tāpēc durvīs nav kaķu cauruma! Vai cilvēki tur labprāt iet iekšā?"

"Jā. Katru sestdienu."

"Murr... murr... murr..." Tincis labu brīdi maļ dzirnaviņas. "To es gribētu redzēt, kāpēc cilvēki labprātīgi iet pērienu meklēt! Ezi, vai tu esi noskatījies?"

"Nē."

"Nu tad iesim palūrēt. Kaut arī pēriens, tomēr jādabū zināt. Iesim!" Tincis pagriežas uz pirtiņas pusi.

"Pagaidi! Kas šodien par dienu?" ezis rēķina. "Tai dienā aiz svētdienas biju Gaujmalā. Pēc tās, kad biju Gaujmalā, pastaigājos gar rudzu lauku. Vakar satiku tevi. Tātad šodien ceturtdiena. Pēršanās būs tikai sestdienā. Mums vajadzēs vēl gaidīt rītu visu dienu un parīt līdz pievakarei. Vai tev neapniks gaidīt?"

"Nē!" Tincis saslienās. "Kas jādara, tas jādara."

"Patīkami dzirdēt," ezis smaida. "Sestdien pie pirtiņas satiksimies."

III

Sestdienā ap pusdienas laiku Tincis nosēžas uz pirts palodzes un gaida ezi.

Asums atnāk, bet cilvēki nerādās. Lai īsinātu laiku, Tincis stāsta ezim, kāda izskatās lielā pilsēta Rīga, cik nami tur augsti, cik Daugava plata.

"Daudz ko redzēju, bet pirtiņas gan nemanīju ne Rīgā, ne Liepājā. Labi, ka vilciens mani atrāva līdz Gaujmalai. Te kļūšu gudrāks. Asum, skaties! Vīrs nāk pa celiņu. Vai viņš nedzīs mūs projām?"

"Tas saimnieka tēvs - vecais saimnieks. Viņš ar visiem pa draugam. Putni no viņa nebēg, un bites tam nedzeļ. Mums nevajadzēs daudz vairīties. Kad vecais saimnieks atvērs durvis, mēs vēlāk iesim iekšā, kaut kur paslēpsimies un noskatīsimies, kas tur notiks."

Vecais saimnieks ienes pirtī malkas klēpi, iet pēc otra, treša. Durvis visu laiku stāv vaļā, un kaķis ar ezi, malkas nesēja nepamanīti, ieslīd pirtīnā.

Priekšnamā gar sienām soli un knaži drēbju uzkāŗšanai. Aiz priekšnama otra telpa. Tur gar vienu sienu tāds kā plaukts, pie tā garš sols. Pretī plauktam dīvaina krāns. Virs kurtuves, kur vajadzētu būt katlam, atrodas apaļu akmeņu kaudzīte, bet katls aizkrāsnē. Tam blakus toveris un ķipīši.

Vecais saimnieks salej katlā un toverī ūdeni, iekur krāsnī uguni un aiziet. Pēc brīža viņš atgriežas un samet vēl krāsnī malku.

Krāsns kuŗas visu pēcpusdienu, un Tincis brīnās: "Vecais saimnieks laikam grib akmeņus izcept. Nu zinu gan, ka esmu vēl muļķis. Es pat nebiju dzirdējis, ka akmeņus var izcept. Bet cilvēki to dara. Vai tas nav brīnums?"

"Laikam gan," ezis piebalso. "Kaut ko tādu nebiju ne dzirdējis, ne redzējis."

Tincis nosēžas uz palodzes, lai tālāk var redzēt, ezis paliek uz sliekšņa. Pa ābeļdārzu skraida Krancis. Ezis čāpo pie tā aprunāties. Daŗus vārdus ar suni apmainījis, Asums steidzas atpakaļ.

"Tinci, nupat sāksies!" viņš sauc jau pa gabalu. "Saimniekam atbraukuši Rīgas radi. Visi nu nākot uz pirti. Tā Krancis pateica."

Ezis paslēpjas zem lielā plaukta. Tincis paliek uz palodzes tik ilgi, kamēr pamana dārzā četrus vīrus.

"Nāk gan! Sitamie padusē," kaķītis steidzas uz kaktu, kur jau tup ezis.

Vīri ienāk priekšnamā un tur noģērbjas.

"Pēc balss pazīstu veco saimnieku. Jauno arī. Tie citi laikam būs ciemiņi, par kuŗiem Krancis stāstīja," ezis pačukst Tincim un raujas vēl vairāk kaktā, jo vīri, pirtī ienākuši, smeļ no toveŗa ķipīšos ūdeni, mazgājas un laistās, ka ūdens vien šķīst uz visām pusēm.

"Kārli, Albert, dodiet man savas slotas!" vecais saimnieks sauc ciemiņiem. "Izsutināšu! Un tad kāp-

sim uz lāvas! Ādu vajaga krietni pakulstīt."

Ciemiņi pasniedz slotas, un Kārlis piebilst:

"Ko nu lielu kulstīsimies. Rīgas melnumus atstājām Rīgā. Vakar vakarā mazgājāties vannā."

"Maz labuma no jūsu vannas. Drusku paplunčāties - tas viss. Vecu vecā pirtiņa arvien vēl nepārspēta. Tā tīra un ārstē! Ja esi maisus cēlis vai malku skaldījis - kājas, rokas nogurušas, kauli kā salauzīti. Tad pirtiņa palīdz. Kur sāp, papačini ar slotu. Rītā varēsi atkal lēkāt kā kumeļš."

Saimniektēvs pamērcē slotas ūdenī un tad liek tās uz karstajiem akmeņiem sutināties. Kad slotas kļuvušas mīkstas, ciemiņi un saimnieks tās dabū atpakaļ ar mudinājumu:

"Vīri, uz lāvas!"

Ķipītī ūdeni iesmēlis, saimniektēvs uzlej sakarsētai akmeņu kaudzītei aukstu šalti. Žviukt! Karsta suta šaujas gaisā, bet vecais saimnieks piesmeļ vēl otru ķipīti - žviukt!

Vīri sakāpj uz lāvas un ar lapainām bērza slotām katrs sit sev pa kājām, rokām, krūtīm un muguru.

"Ak tāda tā pāršanās! Nu zinu, nu mums vajadzētu tikt laukā," Tincis pačukst Asumam. "Man te par karstu!"

"Uh-uā..." Asums elso. "Man jau sen par karstu, bet tagad laukā netiekam. Pats redzi, durvis ciet."

"Ko lai darām?"

"Nekā. Jāgaida, kamēr vīri attaisa durvis."

Tas nenotiek drīz. Vīri tikko pāršanos sākuši. Vecais saimnieks trešo reizi smeļ ķipītī ūdeni un met uz akmeņiem. Tincim aizraujas elpa, bet vecais saimnieks mierīgi kāpj atpakaļ uz lāvas, pēras un priecīgi skaita:

Paldies, paldies
Pirtiņas kūrējam,
Slotiņas griezējam,
Ūdentīna nesējam.
Paldies, paldies...

Saimnieks dūšīgi vicina slotu, ciemiņi tik drusku.

"Vectēv, vai tu vēl vari uz lāvas turēties?" Alberts sauc.

"Jā! Mati vēl nesvilst!"

"Bet te taču karstāk nekā ellē!"

"Vai tu esi ellē bijis?" vecais vīrs smejas.

"Neesmu. Bet velni elles sutu spēj izturēt, es šo nevaru!" Alberts nolec no lāvas un pa durvīm laukā. Kārlis pakal.

Mazā spuldzīte nespēj apgaismot pirti, kur ūdens tvaiki veļas kā mākuļi, tāpēc Tincis un Asums droši dodas uz durvīm.

Rīgas puīši, lai atvēsinātos, metas Gaujas straumē, un Tincis prasa ezim:

"Vai arī mēs peldēsim?"

"N-ne-ē..." Asums šļupst. "Tik apdullis vēl neesmu, lai tīšām skrietu Gaujā mērcēties. Raudzīšu tikt uz savu rijas palieveni."

Tincis pavada draugu un tad ielien klētī. Viņš jūtas apmierināts:

"Tagad zinu, kas pēriens, kas pāršanās."

IV

Svētdienas rītā Tincis iet ezi apraudzīt. Tecīņa ved gar ābeļdārzu, un Tincis pa sētas spraugu ierauga pagraba jumtu.

"Tur vēl neesmu bijis," viņš ielien dārzā. "Ja zem jumta atrodas pagrabs, tad vajaga būt arī durvīm," kaķītis iet apkārt, kamēr ierauga kāpnes uz leju. Kāpņu galā durvis. Ne gluži pievērtas.

Tincis uzmanīgi pabāž galvu durvju spraugā, paskatās un tad nozūd aiz durvīm. Īsu brīdi viņš tur kavējas. Drīz vien tas kā sviests izsviežas no pagraba, pa kāpnēm augšā un skrien projām. Tincis skrien arī vēl tad, kad pagrabs tam tālu aiz muguras.

Ezis, nākdams no rīta pastaigas, ierauga Tinci un sauc:

"Kaķi, ko tu ķer?"

"Nekā neķeru! Es bēgu..."

"No kā?"

"No pagraba!"

"Vai tevi tur kāds tramdīja?"

"Nē! Pagrabā nebija neviena, kas mani traucētu, bet es pats nevarēju izturēt... Asum, vai tu kādreiz esi bijis pagrabā?"

"Nē."

"Nu tad neej arī! Es biju iekšpusē, bet otrreiz vairs tur degunu nebāzīšu. Saproti?"

"Vēl ne."

"Tūlīn sapratīsi. Iedomājies tādu mazu istabiņu bez logiem. Auksts kā ziemas laikā. Gar sienām plaukti, aiz plauktiem ledus, uz plauktiem.... murr-r..." Tincis aplaiza lūpas, "visādi trauki. Katrā kaut kas labs iekšā! Vienā piens, otrā sviests, trešā biezpiens, ceturtā krējums. Traukiem vāki gan virsū, bet tos viegli var ar ķepu pacelt."

"Tu pamēģināji?"

"Drusku..."

"Un ko vēl redzēji?" ezim gribas zināt.

"Pie sienas karājas svaigas gaļas gabali un desas. Ja pakāpjas uz plaukta, var aizsniegt. Vai tu saproti, kāpēc bēgu?"

"Tu esi prātīgs kakis! - Bet man nav vaļas. Jāsteidzas atpakaļ uz riju. Varbūt krāsns jau būs iekurta. Un ja rijas krāsnī uguns, tad vairs neēju prom ne soļa. Nāc līdz! Padzīvosim pa riju. Dabūsi redzēt, kā rudzus kuļ."

"Par kot' šos kuls?" Tincis brīnās.

"Lai graudi birst laukā no vārpām. Lai graudus var samalt un cept maizi."

"Murr..." Tincis lēnām soļo blakus ezim. "Tu stāsti, es skaidri dzirdu, tomēr nesaprotu nekā. Maizi cepšot... Desa, gaļa un zivis jācepj. Maizi dabū veikalā! To es noskatījos Liepājā. Rīgā tāpat! Un puikas, ar kuriem es kopā braucu, vienmēr maizi meklēja veikalā."

Ezis mīpājas, kaut ko domā.

"Vai tev liekas, ka maize veikalā rodas bez cepšanas?" viņš beidzot prasa.

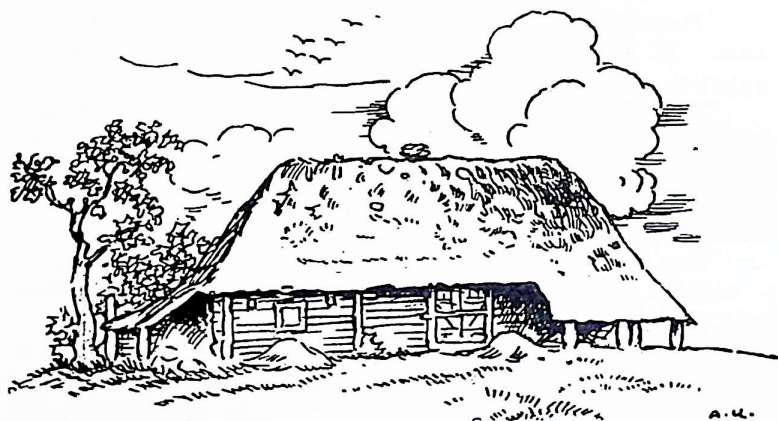
"Laikam gan. Veikalā daudz mantu: putraimi, zirņi, sāls, pipari, gurķi un kāposti. Neesmu dzir-

dējis, ka viss tas rastos no cepšanas. Tās mantas tur vienkārši ir. Kam vajaga, tas iet un nopērk. Netici? Nāc līdz uz Rīgu vai Liepāju. Redzēsi!"

"Nē," Asums raujas kamolā, "Rīga un Liepāja laikam tālu, un, ja rijas krāsni uguns, tad man tā jāuzmana. Labāk padzīvo pie manis. Redzēsi vecmodīgo kulšanu. Tā reti gadās. Tagad katru vasaru atbrauc tāda mašīna, kurai vidū laiž iekšā labību, pa vienu galu birst laukā graudi, pa otru - salmi. Bet salmi salauzīti. Tie vairs neder jumtu lāpšanai. Tāpēc aizvingad drusku kūla ar spriguliem, jo vajadzēja pļavas šķūnim, kam vēl salmu jumts, uzlikt jaunu stūri. Šoreiz garie salmi nebūšot uz jumta jāklāj. Saimnieks tik gribot Rīgas puišiem parādīt, kā agrākos laikos rudzi kult.

Priecīgu prātu Tincis tek ezim līdz uz riju:

"Ja tur būs kaut kas tāds, ko Rīgas ciemiņi grib redzēt, tad man arī jāredz!"

Gabalīņu pagājis, kakītis sāk šaubīties.

"Asum," viņš aizdomīgi paskatās uz ezi, "saki godīgi, vai rija būs karsta kā pirts? Ja tāda, tad es neeju!"

"Nebaidies," ezis drošina. "Rija būs tikai silta

un dūmaina."

Kad Asums ar Tinci nonāk rijā, vēl nav ne labība vesta, ne krāsns kurta. Nu ezim vaļas diezgan stāstīt un rādīt, ko kur darīs.

Jānis Širmanis

Sudmaliņas

Rotaļa.

1. Patais' manim, bāleliņi,
Sausa koka sprigulīti:
Man jāieti rijas kultī, klip, klap, klap.
2. Dziedādamas meitas kūla
Ar sidraba spriguliem(i),
Augsti cēla, viegli laida, klip, klap, klap, klap,
klap.
3. Kultin kūla kūlējiņi,
Maltin mala malējiņi,
Sakūluši, samaluši, ja-ja-ja-ja-ja.
4. Laidiet mani rijā kult(i),
Es mācēju rijā kult(i):
Augsti cēlu, viegli laidu, klip, klap, klap.

Darbs un dziesmas

Kas guļ miegu, lai guļ miegu,
Lai guļ miegu raudādams;
Kas dar' darbu, lai dar' darbu,
Lai dar' darbu dziedādams!

Rijā dzied kūlējiņi,
Maltuvē - malējiņas;
Dieviņš prieka nevarēja,
Pagalmiņu staigādams.

Tautas dziesmas

M ī k l a s

1. Rudenī bagāts, pavasarī nabags.
2. Veca māmiņa sētmalē sēd,
ik sestdienas smēķē.
3. Biezmatīs pintiķis ļaudis sukā.
4. Koka rumpis, akmens kājas, salmu cepure.
5. Maļ dienu, maļ nakti, ne miltu, ne pelavu.

Rudens darbi

Rudzu laukā sāka celties stati. Izkaptis špāca. Puiši un meitieši skaļi sarunājās, locīdamies katrs savā barā. Man vajadzēja sēdēt pie statiem, kur bija launags nolikts, lai suņi maizi neapēstu un neizlaktu rūgušpiena podu. Es atvilku vienu kūli sāpus, un uzreiz man statā bija ērta māja, spīdīgi gludām sienām. Es ietaisījos aizvien tā, ka biju tai pusē uz plāvējiem, jo tur man bija vairāk ko redzēt un klausīties.

Pēc rudziem nāca lini. Noliķuši kā lieli raibi putni cilvēki kustējās pa zaļgani dzelteno lauku un

vakaros gāja uz māju, dziedādami dziesmas. Saule kļuva bālāka. Rītos rasa stāvēja uz sarūsējušām grāvmalēm lieliem graudiem un nenokrita līdz pat vakaram. Man kļuva it kā bail; es skrēju pie plūcējiem pavisam klāt un skaļi runājos ar tiem.

Dažreiz vectēvs bija pie linu vešanas. Viņš mani uzcēla uz smagā veltuma, un mēs braucām uz aploku, kur puiši strādāja pie ciršanas. Klangst! noskanēja pirmais sitiens uz izkapt, un linu sauja kļuva strupa. Tad tai vajadzēja vēl daudz reižu līst caur sukām, kamēr tai visas galviņas nokrita. Tad sauja viegli nosvilpa, aizlidodama uz citām, kas gulēja lielā čupā un gaidīja, lai kāds nāktu, sietu tās kūlos un vestu uz mārk. Es sēdēju gaŗa linsēklu zārda aizvējā un klausījos vienmuļīgajā suku šņākoņā, ko reižu reizēm pārtrauca cirtiens uz izkapt kā skarbs, aizsmacis zvans.

Tā lēnām cēlās un auga citas skaņas. Puiši nostāja strādāt, atkāra galvas, lika rokas virs acīm un raudzījās... Jā, tur laidās dzērves jau uz siltām zemēm. Viņas bija tik augstu, ka izskatījās kā bezdelīgas.

"Virvē! virvē!" tālumā gani sauca; bet dzērves zuda tālumā kā pelēks pavediens.

Es vicināju rokas kā spārnus un domāju: kādēļ gan cilvēkam nav putna spārnu? Kādēļ viņš nevar pacelties tur augšā un aizskriet uz siltām zemēm, kad te zeme sāk mesties kaila?

Un pienāca laiks, kad miežiem vārpas noliecās kā snaudošu veŗu galvas un auzu lauki stāvēja kā viegli izrakstītas baltas vilnaines zaļiem ielokiem. Vēl pēc kāda laika pacēlās dzeltenas gabanas pret apzilējušām tālēm. Tad sāka ores čīkstēt no rīta līdz dziļai tumsai. Es staigāju ap vedējiem. "Paldies Dievam!" saimnieks iesaucās, kad kalna galā pēdējo veltumu bija sasējis.

Jānis Jaunsudrabiņš.

M ī k l a s

6. Mazs mazs vīriņš,
Plāns plāns kažociņš,
Bet ziemu izcieš
Sniega kupenā.
7. Simts brālīši vienā jostā sajoztī.
8. Devīpi brālīši zem vienas cepures.
9. Stāv kungs uz vienas kājas;
Kas iet, tas paklanās.
10. Kā no zemes - cepure galvā.

Pusgraudnieki

Dievs plēsa plēsumu. Velns piegāja un vaicāja:
"Ko tu te dari?"
"Plēsumu plēšu."
"Ko ar plēsumu iesāksi?"
"Rāceņus dēstīšu."
"Nem mani palīgā! Dēstīsim kopā!"

Labi. Abi uzplēsa plēsumu, iedēstīja rāceņus. Rāceņi auga augamo. Velns reižu reizēm paslepšus apskatīja rāceņu lauku un priecājās par brangajiem lakstiem. Dievs iesāka runāt: kā nu dalīšot. Velns padomā, padomā un atbild:

"Ņem tu apakšu, es ņemšu virsu."

Labi. Pienāca maucamais laiks. Dievam bija varēn skaisti rāceņi, velnam tikai novītuši laksti. Nu tikai velns īsti redzēja, ka bija kļūdījies. Bet, liels gudrinieks būdams, viņš vēl reiz gribēja pamēģināt. Aiziet pie Dieva un saka:

"Ko nu sēsīm?"

Dievs atteic:

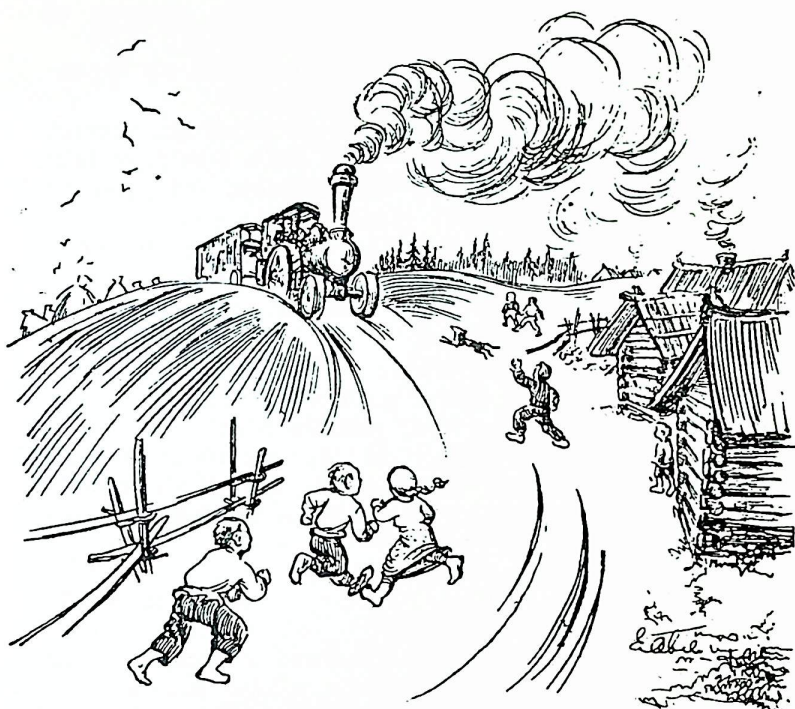
"Kviešus."

"Labi. Bet tagad tu ņem virsu, es ņemšu apakšu."

"Kad jau nu tu tā gribi, lai paliek!"

Iesēja kviešus. Dievs dabūja kuplas vārpas, velns tikai rugājus. No tās reizes viņš kopā ar Dievu vairs nekā nesēja.

Tautas pasaka

Kuļammašīna

Kad nu Vidzemes Jānim likās, ka laiks sākt darbu, viņš iedarbināja mašīnas svilpi, tā kļiedza tik skaļi, ka to dzirdēja aiz kalnu kalniem.

Sasteidzās sievas un vīri. Jānis norīkoja katru savā vietā.

Tēvs uzkāpa kūlējā, viņš pats gribēja laist labību mašīnā.

"Jāni, laid vaļā!" viņš uzsauca.

Lokomotīve jau elsoja, tajā vārījās spēks. Jānis uzmauca dzenamsiksnu kūlēja asij, un mašīna uzsāka varenu un nedzirdētu dziesmu.

Divdesmit cilvēku tagad svaidījās darbā, gan nesdami labību no zārda un padodami tēvam, gan at-

rausdami pelavas, uzmanīdami graudu maisus un aizvākdami projām izkultos salmus.

Es minos apkārt, visu gribēju redzēt un iegau-mēt. Bet ko gan es tur varēju saprast?

Es sāku Jānim šo to pienest un pasniegt, arvien kaut ko jaunu pajautājot. Viņš man atbildēja lab-prāt, un tai dienā es daudz ko dzirdēju tādu, par ko man vajadzēja domāt vēl gadiem ilgi.

Bija taisni pievakares laiks, kad Vidzemes Jānis apturēja mašīnu, izlaizdams sutu.

Visa mūsu labība bija izkulta, graudi sabērti klētī, salmi sanesti šķūnī.

"Mēs te būtu mocījušies sešas nedēļas," teica tēvs Jānim, "bet nu tikām galā sešās stundās. Pal-dies tev. Citu gadu es tevi gaidīšu atkal."

Un nu nāca viss ciems pie Jāņa un lūdza, lai arī viņiem viņš nokuļ ar mašīnu, lai arī viņus paglābj no putekļu rīšanas rijā un no roku krampjiem, ci-lājot sprigulus.

Alberts Sprūdžs.

M i k l a s

11. Tētis pīpo, māte rūc.

12. Liela gara egle,
Uz tās egles lins,
Uz tā lina ozols.

Tūdaliņ, tagadiņ

Rotaļa

1. Tūdaliņ, tagadiņ,
Pastalnieki danco,
Cits ar kurpēm, cits ar vīzēm,
Cits ar basām kājām.
2. Es ar būt' līdzī lēc's,
Man tā kurpe pušu.
Nem to siksnu, sien to kurpi,
Lec tiem citiem līdzī!

Riteņbraukšanas sacīkstes

I

Rīgā mums ilgi neizdevās izveidot sportošanas iespējas, izņemot slidskriešanu. Gaŗajā starpā līdz salam vienīgais glābiņš bija riteņbraukšana.

Ošiņam bija brālēns, kam piederēja sacīkšu divritenis, taisni tāds, kāds mums bija vajadzīgs. Ošiņš nekavēdamies sāka aplenkšanu.

Jau pirmajā dienā uzzinājām, ka brālēns savu braucamo rīku ļoti saudzē. Taču pacietība un glaimi vienmēr ved pie mērķa: jau pēc nedēļas Ošiņš bija brālēnu tiktāl apvārdojis, ka tas bija ar mieru aizdot dārgo divriteni uz veselu pēcpusdienu.

Tikko Ošiņš parādījās uz ielas, mēs gaviļēdami saklupām ap ratu. Tā tikai bija rase! Augsts sēdekļis, trausla viegla būve, neticami šauras riepas, pedāļi ar gaŗiem purniem, kur cieši iemaukt un iesprādzēt kājas.

Lai saudzētu šo tehnikas brīnumu, iekrāvām ratu tramvajā un braucām uz sacīkšu vietu.

To mums nebija nācies viegli izvēlēties. Bijām pārmeklējuši Rīgas priekšpilsētas no Ziepniekkalna un Baltāsmuižas līdz Šķirotavai un Mīlgrāvim.

Vienā dienā mums pēkšņi nokrita zvīņas no acīm.
- Ko mēs braucām, ko meklējām? Ideāls skrejceļš bija Aizsaules iela, kas stiepās no Meža kapiem gar vēl neizbūvētajiem Brāļu un Raiņa kapiem un atdūrās Meža parka tramvaja līnijā. Tā bija vientulīga vieta. Turp mēs devāmies ar dārgo divriteni.

II

Nolēmām, ka cikstoņi nobrauks no Meža kapu vārtiem pēc signāla, ko otrā ceļa galā dos, pavēdinot trīs kopā sastietus kabatas lakatus. Nomērījām puskilometra, nostiepām lenti - auklu, kurai labākas saredzēšanas dēļ pārlikām avīzes loksnī, sagatavojām pulksteni - mūsu veco labo modinātāju un -

naglu.

Pēc lozes pirmais brauca Ošiņš. Starts izdevās labi. Ošiņš mina pedālus kā kosts un joņoja pa nekaltajiem akmeņiem kā deviņš. Ar lielisku finišu un sausu troksni viņš ietriecās tieši laikraksta loksnē. Noklākšķēja nagla modinātāja riteņos, un mūsu pirmais rekords bija rokā.

Kā otrais devās uz startu Vollijs. Viņš nervozēja un pastāvīgi izbrauca mirkli pirms karoga vēziena. Signalizējām pārtraukumu - nervu nomierināšanai. Pēc tam starts izdevās nevainojami. Rūcošiem dubļu aizsargiem un džingstošu ķēdi velosipeds necilvēcīgā ātrumā šāvās mums pretim. Taisni kā kovboju filmā - braucēja siluets palielinājās reibinošā ātrumā. Tas bija ellišķīgs drāziens. Satrakoto divriteni izdevās savaldīt tikai viņpus Aizsaules ielas, un rekords bija sistis par veselām septiņām sekundēm! Sviedrus rausdams, uzvarētājs staroja lieliskā pašapziņā.

III

Pārbaudījis divriteni, domīgs minos uz starta vietu. Es pilnīgi apzinājos sava uzdevuma smagumu. Tomēr ne mirkli manī nepazibēja cita doma kā vieniņi - Vollija laiks jāpārspēj, lai tur lūzt vai plīst!

Arī man satraukuma dēļ neizdevās vairāki starti. Beidzot - es triecos savas dzīves trakākajā braucienā.

Kapsētas nošāvās man garām kā ēnas. Es minu pedālus ārprāta steigā un izmisuma spēkiem. Sviedri acumirkļi norasināja visu miesu. Krūtis sažņaudzās, acis spiedās ārā. Bet divritenis dziedāja. Tas nebija rats, bet putns, bulta!

Ceļš kā varena straume šāvās zem riteņiem atpakaļ. Trakā ātrumā tuvojās plīvojošā avīzes lapa un pār modinātāju salīkušie laika pēmēju stāvi.

"Spied! Rekords! Rekords!" Viņi kļiedza nesavtīgā sajūsmā, jo toreiz mēs par draugu panākumiem priecājāmies tikpat sirsnīgi kā par savējiem. Un uzvaras skurbumā es darīju brīnumus.

Bet - biju mazliet novirzījies no ceļa vidus. Varbūt 20, varbūt vēl mazāk metru no lentas ieraudzīju savā ceļā pašu nelabo - norūsējušu mucas stīpu, ko nebijām pamanījuši un novākuši.

Stūre nepaguva pat ietrīcēties manās rokās, kad stīpa jau palecās un pārcirta riepu. Stīpa, divritenis un es, sakērušies vienā murskulī, aizvirpuļojām pa galvu un kaklu.

Brīnišķīgā kārtā man izdevās pasargāt galvu no satriekšanas. Celgali, elkoņi, pleci asiņoja sasisti un nobrāzti.

Kad apdullis un stīvs pacēlu galvu, pirmais ska-tiens vērsās uz lentu. Ja es būtu ar visu divriteni izripinājies pāri mērķa līnijai, varbūt manu rekordu tomēr varētu atzīt. Bet vēl trūka savu piecu vai pat sešu soļu.

Pārbaudīju stilbus un lielus, vai nav laužti, un nobelzumus, cik tie bīstami. Sāpēja jau gauži, bet, paldies Dievam, varēja nevien stāvēt, bet pat lēnām iet. Arī draugi atviegloti uzelpoja.

Bet tad mūsu skati pievērsās divritenim; ko es saku - nožēlojamai lūžņu čupīnai!

Atdalījām nelaimīgo stīpu no kopējā mudžekļa un aplūkojām bijušo sacīkšu mašīnu. Abi riteņi bija pārvērsti astoņniekos. Izlauzītie spieķi izbozušies tā, ka nezini nemaz, kur pieķerties. Priekšējā riepa ar visu zarnu divās vietās pārcirsta, rāmja caurule pārlauzta un zvaniņš saplacināts penkokā.

IV

Ošīpam Rīgā bija daudz radu. Vienam no tiem Miera ielā piederēja neliela metinātava. Mēs aizne-sām nelaimīgo ratu turp, jāteic gan, nelolodami ne-kādas cerības. Meistars, būdams liels zobgalis, smējās par mūsu nelaimi locīdamies. Mēs jutāmies pārāk satriekti, lai apvainotos. Mēs neslēpām viņam neko. Lāga vīrs pameta visus darbus un ķērās pie rata.

Stundas laikā es piedzīvoju vienu no lielākiem pārsteigumiem savā mūžā. No bēdīgām drupām mūsu

acu priekšā pacēlās jauns, brīnišķīgs velosipeds. Teiksmainais meistars izdauzīja riteņu klinģerus atkal apaļus, veikli izlocīja taisnus un iegrieza atpakaļ spieķus, salīmēja zarnu, salāpīja riepas un no skārda penkoka izveidoja skanīgu zvanīpu.

Mūsu sirdis priecīgi lēca līdz katram vesera sitienam. Vienīgi, satverot pārlauzto rāmi, meistara vaigs aptumšojās. Mirkli pārdomājis, viņš nodrāza pulķi, iedzina caurulē, sametināja metalla daļas, apzieda svaigo vietu ar vazelīnu un apkaisīja ar dzelzs skaidām.

"Prātīgi braucot," viņš sacīja, "kādu laiku turēs, bet līdz Tērbatas ielai gan labāk vediet tramvajā."

Anšlavs Eglītis

Darbs

Uz zilas rudzu puķes sapnī
Reiz dievgosniņa nosēdās
Un teica man: - Viss dzīvē apnīk,
Pat magones visraibākās.

Tad atlidoja tauriņš lāsains
Un arī teica: - Zini tu,
Uz āru dzīvē viss ir krāsains,
Bet iekšienē maz pārmaiņu.

Daudz pārmaiņu, - tak teica skudra, -
Man dod pat dienu grūtums skarbs.
Un tad vēl piebilda tā mudra:
- Jo visa mana dzīve - darbs!

Ēriks Ādamsons.

Tinte

Strungu Anna man iedāvināja burtnīcu ar četrām lapām un zilām līnijām. Es būtu tūlīt rakstījis, bet nebija tintes. Es jau uz tāfeles rakstīju visus mazos un arī lielos burtus, bet balts uz melna nebūt neizskatījās tik skaisti kā melns uz balta. Tāpēc es centos tikt pie tintes. Man bija kušķītis paša saplūktu saru; par tiem es varēju nopirkt, ja tikai būtu bijis, no kā. Tiklīdz dzirdēju supus rejam, - skrēju pie loga skatīties, vai nenāk žīds. Nāca jau; bet tādi vien tukšinieki. Tintes nebija, un mana burtnīca stāvēja dīkā.

Bet tad kādā rītā saimniece, pie plīts stāvēdama, meta man ar roku. Es piegāju.

"Vai tu redzi, kas man te tai katlā?"

Es pastiepu kaklu un skatījos. Saimniece maisīja tādu šķidrumu, gluži melnu kā tinte.

"Kas tas ir?" es izbrīnījies vaicāju.

"Es vāru tev tinti. Citādi jau tu vairs nevienam žīdam miera nedod."

Kas par laimi! Cik laba taču viņa bija, šī saimniece!

"Jā, jā, - bet tad tev arī vajadzēs visu to katlu izrakstīt. Bet nu tagad bēdz nost!"

Saimniece sāka celt ar koku no katla melnus dzijas gabalus; un es skrēju pie mātes, lai man dotu kādu trauciņu, kur ieliet tinti.

Māte man iedeva tievu, gaļu pudelīti. Tai nu gan nebija ne mazākās līdzības ar īstu tintes pudeli; bet tomēr tas bija stikla trauks, un tam varēja cauri redzēt. Es gribēju tinti turēt uz loga un palepoties ar to, ja atnāktu kāds ciemiņš. Es varēju paklunkšināt pudelīti un teikt: "Nu, diezi vai man tās tintes pietiks visai ziemai?" - Cilvēks, kam savā tinte, nebija vis pa jokam ņemams.

Saimniece pielēja manu pudeli gandrīz pilnu. Es ar prieku viņai par to nomutēju roku un palīdzēju katlu iznest ārā. Ar vienu roku es biju pieķēris pie katla stīpas, bet otra cieši turēja savu ieguvumu. -

Katlu mēs izgāzām istabas galā, vagā, un melna straume aiztecēja, putodama un zilus burbuļus mez-dama, gandrīz līdz lejas vītolam. Es gāju straumei līdzī, un man bija žēl, ka te iet zudumā tik daudz tintes.

Tā es nogāju straumei līdzī lejā un pie vītola apstājos. - Vai nevajadzēja pamēģināt?

Es nolauzu tievu vītola zariņu, iemērcēju to savā tintē un uzrakstīju turpat uz koka mizas A.

Tinte bija melna kā ogle.

Te nu jāja garām mans krusttēvs. Viņš veda zirgu pie rokas un teica, vai negribot pajāt. Nu, atteikties jau, protams, nevarēja no tāda reta prieka. Es pieslēju tintes pudeli pie vītola saknes un gāju. Bet tad es iedomājos, ka tinte var izlieties, un ņemu labāk līdzī. Lai krusttēvs neieraudzītu, es pudeli iebāzu bikšu kabatā. Nebija jau tik pilna, ka būtu jabaidās no izliešanas, ja arī mazliet pašķiebtos. - Krusttēvs mani uzcēla uz zirga, un mēs jā-jām uz pašu lauka galu, kur piekalnītē redzējām ecēšas. Pa pļavmales celiņu mēs palaidām pilniem rikšiem. Man vajadzēja ieķerties abām rokām krē-pēs un kājas cieši spiest pie zirga sāniem, lai ne-noveltos zemē. Jājot es pastāvīgi domāju par tinti, vai tik tā neizlaistīsies. Kad tikām galā, šļūcu gar zirga sāniem zemē. Uzreiz es jutu aukstumu gar kāju tekam un, galvu pašķiebis, ieraudzīju melnu lenti uz savām rūtainajām bikšselēm, no kabatas līdz pat zemei. Es tikko nepakritu aiz bailēm. Labi vēl, ka krusttēvs neredzēja.

Es gāju uz mājām. Vispirms es izvilkto no ka-batas savu nelaimīgo pudeli. Vēl maza lāsīte tur bija.

Istabā es vainīgo sānu griezu aizvien tā, lai tas nebūtu mātei acīs. Bet es pavisam nebiju iedomājies, ka arī citiem cilvēkiem ir acis.

"Ak tu tētīt, - ko tas zēns jau norakstījis!" saimniece iesaucās un sasīta plaukstas.

Es sastingu tā, ka nevarēju ne pakustēties, ne vārda izteikt. Es tikai manīju kā pa sapņiem, ka ap mani sanāca visas sievas, grozīja mani gan šā,

gan tā un visvisādi izrunājās.

Laime, ka tas notika pavasarī un vēl pie tam saulainā dienā, kad arī lieliem un pat veciem cilvēkiem par visu tikai smieties gribas.

Jānis Jaunsudrabiņš.

Jaunās egles

Mācies lasīt, mazo puisīt,
Kalna būdā aizmirstā.
Jaunās egles ar jau lasa
Lielā zvaigžņu grāmatā.

Vakarā tās stāv ap kalnu,
Kad tev acis veras ciet,
Lēni loka zaļās galvas
Un ar zvaigžņu korjiem dzied.

Lieli vēji iet pār kalnu,
Vedīs tevi pasaulē.
Lasīsi tu debess zvaigznēs,
Liels ja būsi dvēselē.

Kārlis Skalbe.

Miklu minēšana

SPRĪDĪTIS: (Uz princesi.)

Bija man to zināt, ka tu tik ļauna! Tu no tiesas gribēji likt mani nosvēpēt?

PRINCESE:

Tā manas pašas darišana, ko es gribēju!

SPRĪDĪTIS: (Spītīgi.)

Bet virsroku tomēr nedabūji.

PRINCESE: (Iekarst)

Es nedabūšu virsroku! Pagaldi, ka es dabūšu

viensroki! Es sapulcēju visu pili un tad tev likšu savus riekstus kost. Ar kādām burvībām tu tagad izkūlies, to nevar sazināt, bet tad gan tik viegli neies. Es tev uzdošu mīklas minēt, un, kad tu tās nevarēsi atminēt, visiem tūlī acis atplētīsies, kas tu par ķēniņu. Un tad tevi ar kaunu un apsmieku padzīs pasaulē.

SPRĪDĪTĪS: (Piekriždams.)

Labi, labi! To tu vari darīt tūlīt. Nu, norunāsim tā: kad es tavas mīklas neatminēšu, tad tu esi vinnējusi un tu ar mani vari darīt, ko gribi.

PRINCESE:

Es esmu ar mieru.

SPRĪDĪTĪS:

Uz cik mīklām?

PRINCESE:

Uz trim.

SPRĪDĪTĪS:

Labi.

PRINCESE: (Sēstas uz ļovenēm)

SPRĪDĪTĪS: (Tālāk pāra soļu.)

PRINCESE:

Atmini manu mīklu: īsāks par visīsāko zāli, mazāks par mazāko oļiņu; garāks kā visgarākais koks, augstāks kā visaugstākais kalns.

SPRĪDĪTĪS:

To garumu un īsumu, to zemumu un augstumu manas kājas ir katru dienu mērījušas: tas ir ceļš, princese Zeltīte.

PRINCESE: (Sašutusi.)

Nu, kas gan tik vieglu mīklu neatminēs! Tad jau tev ar vajadzētu būt pārāk muļķim. Bet atmini manu mīklu: gul' balķis uz ceļa. Ne tam var pāri pārkāpt, ne apkārt apiet.

SPRĪDĪTĪS: (Turpina.)

Ne to var projām aiznest un ne to var kaut kur paslēpt. To es labi pazīstu. Tas ir mans uzticamākais biedrs. Tā ir ēna.

PRINCESE: (Dedzīgāk)

Kaut tu ar savu minēšanu mēli norītu! - Bet atmini manu mīklu: rej kā suns, mauj kā vēršis,

pogo kā lakstīgala...

SPRĪDĪTIS: (Atņemdamies.)
 ... runā kā cilvēks, skan kā pulkstenis, rūc kā
 pērkons. Nav nevienas mutes un atbild tūkstoš
 mutēm. Tā ir atbalss, princese Zeltīte.

PRINCESE: (Pieceļas dūsmās.)
 Tu man rauj vārdus no mutes ārā! Vai tu zini,
 ka es tevi varu iemest cietumā, kur nekad vairs
 dienas gaismu neredz?

GALMA DĀMA:
 Cietumā gan! Nepalaid to viņam garām, augstā
 princese!

SPRĪDĪTIS: (Pārgalvīgi plaušķina rokas.)
 Vinnēju, vinnēju! - Bet vai tu zini ko? Tagad at-
 mini manu mīklu.

PRINCESE: (Ātri.)
 Man nav tavas mīklas jāmin.

SPRĪDĪTIS:
 Tā ar nemaz nav mīkla. To es nupat te pilī mā-
 cījos. (Labsirdīgi.) Ja atminēsi, tad es atkāpšos.

GALMA DĀMA:
 Mini, cienīgā princese! Kas tev nu no viņa mīk-
 las ko neatminēt.

PRINCESE:
 Teic!

SPRĪDĪTIS: (Zīmīgi.)
 Sprēgā kā dimanta šķiltaviņa, dzelī kā čūskas
 dzelonītis.

PRINCESE: (Domā - noliecas pie galma dāmas ne-
 pacietīga, skubina to minēt.)
 Mini, mini, mini!

GALMA DĀMA: (Plāta rokas un nezina atminēt.)

PRINCESE: (Plūc to aiz matiem, ļauni.)
 Ej, ej pie Gudrās, ej gudrības pastrēbties!

GALMA DĀMA: (Klusi raud.)

PRINCESE: (Uz Sprīdīti.)
 Tā nav nekāda mīkla, ko tu man uzdevi.

SPRĪDĪTIS: (Zīmīgi.)
 Sprēgā kā dimanta šķiltaviņa, dzelī kā čūskas
 dzelonītis. Oh, tā ir laba mīkla! Tā tava mēlīte,
 princese Zeltīte.

PRINCESE:

Ā! Tu - tu to uzdrošinājies. Es tev! (Pieskrien tam sakniebtām dūrēm, draudoši.) Nu, tiksi tik tu vienreiz manos nagos!

SPRĪDĪTIS:

Tur nu es nekad netikšu. Nav bēdu! Un par tevi es pateicu paldies. Tu domā, ka es tevi gribu! Lai tu sēdētu glāžu pilī un būtu ar zeltu apbērts, i tad es tevis negribētu! Man visa pasaule vaļā! Redzi, šitais gredzentiņš mani aizvedīs uz Laimīgo zemi. (Pieiet pie ezera malas un, iesitis trīs reizes plaukstās, sauc:) Gulbīti, gulbīti, kustini kājiņas, nes mani uz Laimīgo zemi! (Pār ezeru plūst zila gaisma. Sprīdītis kluss un sajūsmināts.) Cik skaisti iemirdzējās ezers! Un cik lielas, spožas atspulgojas viņā zvaigznes! (Atmiņas tverdams.) Man tak tā bij, it kā būtu sapnī pirmīt redzējis vecmāmiņu... un Lienīti... un savu īsto māmiņu... kuŗu tak nekad dzīvē neesmu redzējis... (Pa ezeru peld gulbis. Sprīdītis priecīgi.) Ā! Gulbītis nāk, gulbītis jau nāk!

PRINCESE: (Zīpkārīgi tuvojas ezeram.)

SPRĪDĪTIS: (Pārgalvīgi klanās princeses priekšā.)

Dzīvo vesela, princese Zeltīte! Vēlu tev - lai tevi ar nu tiešām Nelabais parauj! (Ātri ielec laivā. Aizpeld ar gulbīti.)

Anna Brigadere.

M ī k l a s

13. Nieks kas nieks, bet galvas lauza.

14. Liela gaŗa tēva josta,
Nevar pūrā salocīt.

15. Divas māsiņas ienaidā:
Kā viena nāk, tā otra bēg.

16. Vienam tēvam
Septiņi bērni;
Pa pusei balti,
Pa pusei melni.

17. Sešas lapas sudraba, septītā zelta.

Ledus

Vai tas nebija brīnišķīgi, kad kādā skaidrā rudens rītā es varēju sviest akmentiņu un tas palēkdamies un trankšķēdams aizskrēja pa ūdens virsu? Es piegāju pie dobes malas un mēģināju ar kāju, vai ledus nav jau tik stiprs, ka varētu pa to šlūkt. Nekā! Tas bija tikko laba stikla biezumā un liecās čīkstēdams.

Bet otrā rītā es jau skraidelēju pa dobes seklo galu. Ledus bija plāns un dzidrs, tā ka tam cauri varēja redzēt dobes dibenu ar visām zālēm un dūpām. Es paskrēju, pašlūcu ar savām koka kurpēm, cik to atļāva papēžos sadzītās naglas, un tad steigdzos uz istabu, lai turp nestu jauno vēsti.

"Tad jau ziema klāt," saimniece teica. "Tad tikai abi ar Janci iedzeniet mietu dobes viducī, lai iesalst!"

Tas nu mums nebija divreiz jāsaka. Mēs papēmām no cūkllēviņa gala līdzēnāko mietu un skrējām lejā. Jancis bija par mani labi lielāks, un ledus knikšķēja, kad viņš gāja. Bet tas mūs nebiedēja, jo Jancis teica, ka rudens ledus esot sīkst. Jancis iedams uzsita, ar mieta galu uz ledus. Un kas tur iznāca? - Debešķīga puķe! Zieds daždažādās spilgtās krāsās.

"Tā ir Rīga!" Jancis sauca un sita atkal.

Un izveidojās puķe pēc puķes. Mēs nogulāmies uz ledus un skatījāmies nīrbīgajā krāsu mirdzumā. Kā tās tur varēja celties? Mēs gudrojām, berzējām krāsainās vietas, lai pārliecinātos, vai šīs krāsas nav noslaukamas. Nē, - tās bija ledū iekšā. Brīnums!

Tad mēs noskatījām dobes vidu, un Jancis ar diviem trim sitieniem mietu dabūja ledum cauri un iedūra to dūpainajā dibenā. Dobe te bija dziļa. Gaŗajam mietam laukā palika tikai īss gabaliņš, bet pietika, lai uz tā varētu uzmaukt riteni.

Mēs vēl šļūcām kādu brīdi. Atskrējāmies pa krastu un laidām. Jancim bija zābaki, un viņam gāja tālu, bet man ar savām kokenīcām nebija liela prieka. Es izkāpu no tām un mēģināju basām kājām. Tā negāja pavisam! Bet Jancis laidās kā putns, rokas izplētis. Viņš mācēja arī tupus šļūkt. Tas gāja tik skaisti: atskrējās un, tiklīdz tika uz ledus, notupās. Gāja tikpat tālu kā stāvus. Ir es mēģināju; bet man vajadzēja tūlīt izstiepties, un es šļūcu guļus. Bet arī Jancim tupstoties reiz misējās, un viņš zvēlās uz ledus ar tādu sparū, ka ar elkoni izsita Rīgu. Pēc tam mēs tūlīt gājām uz mājām.

Sals pieņēmas. Uzkrīta sniegs. Mūsu miets dobes vidū stāvēja kā vienīgais melns punkts baltajā plāvā.

Un tad pienāca svētdiena, kad lielie varēja mums talkā nākt. Uz mieta uzmauca vecu riteni. Ritenim šķērsām pāri piesēja gaŗas kārts resgali un tievgali pievirvēja ragaviņas. Nu ietaisīja vēl riteņa spieķos tādas cilpas, kuŗās varēja iebāzt kārts galus un tā riteni griezt ap iesalušo asi. Ledu ap riteni izkapāja un tad nobārstīja smiltīm, lai griezējiem neslīdētu kājas. Kaut gan ritenis griezās ļoti lēnām, tomēr

ragaviņas slaikās kārts galā skrēja apkārt ar tādu ātrumu, ka iekšā sēdētāji nevarēja ne dvašu atvilkt. Tas bija tāds ātrums, kāds var būt tikai, krītot no kādas augstas vietas. Ja ragaviņas būtu tikušas valā, es domāju, mēs būtu sašķīduši vai nu pret olnīcas kārtīm, vai arī būtu sadauzīti, ragaviņām kūļpus metot. Bet bija jau diezgan dzirdēts par tādām nelaimēm, un piesiešana tika izdarīta ar nagiem.

Ziemā sakrita pārāk dziļš sniegs, un no vizināšanās pa ledu maz kas iznāca. Es gan pa reizei noskrēju lejā, rakpājos un arī nokļuvi līdz glumajam ledum. Es iztaisīju mazu ceļu, kas izskatījās tūri melns baltajā sniegā, un drusku pasludinājos; bet

otrā dienā tā atkal vairs nebija.

Tikai uz pašu pavasari dobē parādījās tīrs ledus, bet tas nu bija pavisam citāds nekā rudenī. Šis te bija bāls un biezš un krevelains. Kad sviedu akmeni, tad tas neslīdēja vis kā rudenī, bet iekrita kā putrā un palika uz vietas. Man bija bail mīt virsū tādai garozai. Vēlāk dobess malas atkusa pavisam, un ledus peldēja kā liels plostš no vienas malas uz otru, kad vējš pūta. Un kad sāka pelēkās vārdes kurkstēt, tad no ledus vairs nebija ne zīmes.

Jānis Jaunsudrabiņš.

Teika par Ziemsvētkiem latviešu zemē

Tālu aiz jūrām uz ziemeļu pusi
Latviešu zeme - dziļi piesnigusi.
Nepietrūkst sniega tur garākā ziemā.
Ziemsvētki atnāk, un visi brauc ciemā.
Aizjūdz zirgu kamanām priekšā,
Tinušies kažokos, sasēžas iekšā.
Bērniem acis vien vaļā, lai vēro
Pasauli balto un skrējēju bēro.
Aizlaiž pa lauku, pa tumšu silu,
Un līdz ar vakara nokrēslu zilu
Apstājas vecmāmas klusajā sētā.
Klātu ir svētku nakts priecīgā, svētā.

Arturs Kaugars.

Ziemsvētku vakars Priedniekos

Rāma ziemas diena gāja uz galu.

Vīrieši jau ap pusdienu meta mieru linu kulstīšanai, apgādāja ar uzturu savus bēros, izkurināja pirti un tad savas darba drēbes noglabāja pieliekamā kambarī, lai pa svētku dienām nedurtos acīs.

Saimniecei un meitām rokas pilnas darbu. Kamēr meitas mazgāja un berza krēslus, solus un sliekšņus, saimniece rīkojās ap krāsni.

Rupjais plācenis jau izcepts, un nu viņa velk no krāsns ārā baltmaizi. Pie galda, kur salikta smaržīgā maize, stāv veca sievīņa un kasa kukulīšiem apakšā paliktās kļava lapas nost.

Pamazām viešas krēsli. Bet visi darbi nu arī jau padarīti. Istaba izslaucīta, un kuls pakaisīts sakapātām eglu skuļām. Baltmaizes un skuju smarža jūtama siltajā istabā.

Priednieku ļaudis, pirtī izpērušies un svētku drēbēs saģērbušies, sēd vai nu katrs uz savas gultas malas, vai arī uz sola gar krāsns sāniem un gaida vakariņu.

Bet kas tur skan?.. Visi paliek klusu un klausās. Zvana...

Viegli viegli laižas skapas kā lēnas vēsmiņas. Kā no citas pasaules tās nāk, vēstīdamas mieru, sirdsprieku un mīlestību, un līst uz sniega klajumiem, uz apsnigušajām ēkām un uz klusajiem tumšajiem mežiem... Un klausās piesnigušie meži un mēmie lauki, un klausās cilvēki, kuŗu sirdis ilgojas klusa, tīra prieka un laimes...

Beidzot arī vakariņas paēstas. Visi pošas uz iešanu. Puiši sajūdz zirgus. Ar vienu brauks paši saimnieki, ar pārējiem diviem gājēji. Nevienš negrib palikt mājās. Ikvienam iesilst sirds... būt tur - spoži apgaismotā un eglu zaļumiem izpušķotā dievnāmā un dzirdēt veco un arī mūžam jauno vēsti, ka piedzimis Pestītājs.

Augusts Saulietis.

No baznīcas braucot

Ziemsvētku vakarā

Balts sniedzīšs snieg uz skujiņām,
Un, maigi dziedot, pulksten's skan;
Mirdz šur tur ciemos ugunis,
Un sirds tā laimīgi pukst man.

Man ir, it kā kad paceltos
Gars augstumos, kur debess telts
Ir pulcējusi eņģeļus,
Kur āres spīd kā spožais zelts.

Es saprotu, es sajūtu,
Ka šeit virs zemes spodrība
Tas augstākais, ko mums var dot,
Un skaidram būt ir godība.

Ai māmiņa, cik laba tu,
Tu mani baltu mazgāji,
No acīm skūpstot asaras,
Man svētku drānas uztērpi.

Ai māmiņa, vai mūžīgi
Es varēšu tāds skaidrs būt,
Jeb vai būs likten's nolēmis
Man citādam virs zemes kļūt?

Balts sniedzīšs snieg uz skujiņām,
Un maigi dziedot pulksten's skan;
Mirdz šur tur ciemos ugunis,
Un sirds pukst aplaimota man.

Jānis Poruks.

Pasaku stāstīšana

1.

Lielā skolas guļamistaba ir rīta pusē. Vakaros, kad ugunis apdzisušas, tur sākas jauna dzīve.

Diena ir kaut kur tāli. Nakts apņem visu, un naktij ir daudz brīnumstāstu.

Logi ir aizsaluši, ledus raksti ir pār visām rūtīm. Un ārā ir mēnesnīca. Bāls, auksts spīdums krīt uz zemi, zvaigznes mirdzina tālu kā mazas, saltas sniega dzirkstis.

Iekšā ir puskrēsļa. Spuldze nogriezta, ēnas šaudās pa kaktiem.

Tad atveŗas pasaku valsts, stāsti par brīnumaino pasauli.

Viens ir stāstītājs. Viņš runā kā uzvilks pulkstenis, vienmuļīgi tikšķēdams. Bet stāsts aizved visus aizmiegošos gan pilīs, gan jodu zemēs, gan aiz deviņām jūrām. Asinis plūst, krīt pūķi un jodi. Tiek dzerts spēka un nespēka dzēriens un saukti palīgā putni un zvēri. Gadi tur pāiet kā viens acumirklis un mūžs kā dvašas vilciens.

Pasakas ir dažādas un arvien tiek stāstītas brīnišķīgas. Līdz Ziemsvētkiem ir izstāstītas jau visas par putniem un zvēriem, par kokiem un akmeņiem.

Tad nāk kārtā trim brāļiem. Muļķītis ir jau simtreiz uzvarējis un atjautīgi smīdinājis visus. Spoku stāsti arī ir galā jau, un nu atliek vēl tikai par varoņiem, par milžiem un ķēniņu dēliem, kas aiziet bezgalīgos ceļojumos.

2.

Labākie stāstītāji ir kalpa zēns Valdis Vainots, kam visa būte, liekas, pastāv tikai no pasakām, un Krauklis, liels zēns melniem matiem un dziļām acīm. Viņš dzīvojot tālu mežos, kur visas siekstas ir dzīvas un ikkatrā purvā ir nogrimusi pils. Viņš

zina visvairāk par putniem, zvēriem un maldu gariem.

Stundām skan stāstītāja balss. Mēness jau pārrāpies pār skolas jumtu. Istabā klusums kļūst lielāks, dzirdama viegla un vienāda elpošana - miegs staigā apkārt un aizver ausis un acis.

Un mazā Valža dziestošā balss pārtrauc pasakas ritmu tai vietā, kur linsēklas izsētas zālē un tās līdz rītam jāizlasa.

"Vai dzirdat vēl?" viņš sauc.

"Jā, jā, jā," atbild balsis no dažādām pusēm.

Un pēc brīža atkal:

"Vai vēl klausāties?"

"Jā, es dzirdu!" sauc vēl viens vai divi.

Un Vainots stāsta vēl pusstundu un tad izsaucas:

"Vai dzirdat vēl?"

Bet atbildes nava. Klusums ir appēmis visu. Nav neviena, kas atsauktos. Un tad paliek stāstījums uz rītu, un Valdis aizmieg, saritinājies zem segas. Un tikai sapņi tad staigā ap vīsiem gulētājiem.

Jānis Akuraters.

Burvju dzirnaviņas

Reiz tēvs sūtīja dēlu uz dzirnavām, lai nopērkot no meldeņa miltus. Dēls paņēma lielu podu, nopirka miltus un nesa miltu podu uz galvas mājā. Bet piepeši sacēlās vējš un izpūta visus miltus. Kad nu uz māju aizgāja, tēvs sāka to bārt: par ko esot tā miltus nesis? Un pēdīgi sacīja: "Ej nu un atprasi tos no vēja, citādi tu ēst vairs nedabūsi!"

Puika aizgāja uz kalna, kur bija lielāks vējš, un tad atprasīja savus miltus. Vējš tam iedeva tādas dzirnaviņas, ar kurām varēja malt, ko gribēja, nekā tur neieberot. Dēls nu izmala no tām miltus, naudu un visādus ēdienus.

Par brīnuma dzirnavām runāja visā apgabalā, un arī turienes lielkungs dabūja par tām dzirdēt un pra-

sīja, lai puika dzirnaviņas uz kādu laiku viņam aizdotu. Puika neliedza, jo drīz atkal atdošot. Bet izgaidījās vienu nedēļu pēc otras - lielkungam ne prātā vairs atdot tik labas dzirnaviņas. Zēns reiz, otrreiz prasīja, bet, kad lielkungs neatdeva, tad viņš paņēma gaili, kāpa mugurā un jāja pie lielkunga.

Jāja, jāja - ceļā satika lapsu, vilku un upi; tie visi gailī paslēpās. Muižā atjājis, tas atprasīja no lielkunga savas dzirnaviņas. Lielkungs par puiku saskaitās un iegrūda to ar visu gaili pa nakti pie zosīm. Nu puika izsauca no gaiļa lapsu; tā visas zosis nokoda un citu pēc citas apēda.

Lielkungs sadusmojās vēl vairāk par puiku un iegrūda ar visu gaili aitu kūti. Nu puika izsauca no gaiļa vilku. Tas visas aitas nokoda.

Pēdīgi lielkungs nezināja, ko ar puiku darīt, lika abus ar gaili kurinātā krāsnī sadedzināt. Nu puika izsauca no gaiļa upi; tā nodzēsa uguni, un ūdens tad vārīdamies plūda pa lielkunga istabu. Plūda,

plūda - pieplūda istaba pilna, bija jau lielkungam
līdz kaklam.

Tad lielkungs sāka kliegt, lai apžēlojoties, lai
atdodot zēnam dzirnaviņas, lai nenoslīcina vīpu.
Zēns apturēja upi, papēma dzirnaviņas, kāpa gailim
mugurā un jāja uz māju dziedādams.

Tautas pasaka.

Jauki meli

(Uznāk Alnis ar Sūrmi. Sūrmis nes rokā koka zirdziņu.)

SPĪGULĪŠI:

Vai, vai, cilvēks! Bēgsim, bēgsim! (Aizbēg.)

SAKĀRNIS: (neredz neviena.)

Esmu nikns, nikns, nikns!

SŪRMIS:

Vai tu meža vagars esi,

Ka tik nikns?

SAKĀRNIS:

Ko tu gribi?

SŪRMIS:

Redzi, vecīt, kas par lietu:

Vēji špāca, kumeļš skrēja.

Iedeva tā lielā tumsa

Kā pa pieri. Un uz reizi

Paliek mūsu zirgs par koku.

SAKĀRNIS: (nikns.)

Nu gan paliks viņš par koku!

Kur tas dabūts? Manā mežā

Laupīts! Atdod! Lai aug tālāk!

(Izrauj Sūrmim zirdziņu no rokām, iegrūž zemē; no zemes izaug lēnām stalts koks.)

SŪRMIS:

Vai, ko nu! Kur staltais kumeļš? -

Kā tiks tālāk? Sūra diena!

Bet ja tavs, tad tavs! Ko darīt! (Alnim.)

Meža vagars! Neko darīt!

SAKĀRNIS: (rimdams.)

Neko darīt! tas man patīk,

Ka tu neesi uz ļauna.

ALNIS:

Mīlo vecīt, labo tētiņ,

Steidzams ceļš mums abiem priekšā.

Vai te nebij mani brāļi?

SAKĀRNIS:

Bija un aizbija pie velna!

ALNIS:

Pirmie skrēja, pirmie zuda,
Dzenam pēdas!

SAKĀRNIS:

Dzeniet, dzeniet!

ALNIS:

Kā mums izklūt no šī meža?
Uguns dod jel vienu dzirksti!

SAKĀRNIS:

Uguns būs, būs ar' labs padoms,
Ja vairs neaizdosit dusmu.

ALNIS:

Ko lai darām?

SAKĀRNIS: (rāda uz Sūrmi.)

Lai šis pateic
Kādus jaukus, labus melus,
Kas var smieklā piesiet sirdi -
Tad būs uguns.

SŪRMIS:

Kad būs labi?

SAKĀRNIS:

Tad kad teikšu: nava tiesa!
Tad tu būsi maņi veicis.

SŪRMIS:

Bet kad nebūs?

SAKĀRNIS:

Bet kad nebūs -
Abi paliksiet par koku,
Tā kā tur tas jūsu kumeļš.

SŪRMIS: (īsi padomājis.)

Nāc šu', teikšu!

(Abi pie uguns. Sakārnis, priecīgs, sataisās klausīties, ar naivu interesi līdzī vaibstīdamies.)

SŪRMIS: (plāta muti un brauka kaklu.)

SAKĀRNIS:

Nu, ko nesāc?

SŪRMIS:

Sākšu, sākšu.

Lauj tik siekalas vēl norīt.

(Sāk stāstīt. Ļoti ritmiski, mainošiem tempiem un žestiem pavadīdams.)

Un tā vienu reiz - vienu reiz - vienu reiz -
 Gāju pa mežu es. Gāju un gāju
 Neēdis, nedzēris, septiņi gadi.
 Satieku ozolu, trīs verstes apkārt,
 Piecas līdz saknēm, līdz galotnēm desmit.
 Ozola dobumā trīs cepti baloži.
 Šaušu ar roku: dobums par šauru!
 Ko lai nu izdara? Lienu pats pakaļ.
 Lienu, lienu, lienu, nakti un dienu,
 Ielienu arī, apēdu baložus.
 Bet nu pats resns kā deviņas mucas.
 Kā nu tikt laukā? Gudroju, gudroju
 Trīs dienas, trīs naktis. Tad atnāk padoms:
 Nu teku mājā. Nu nesu cirvi.
 Nu robu dobumu. Nu taisu ērtu,
 Nu lienu laukā. Nu eju tālāk.

SAKĀRNIS:

Tiesa! Tiesa! Tas var notikt!

SŪRMIS:

Pagaidi! Nesaki! Tā nu es eju,
 Devītā pasaulē izdziržu troksni.
 Domāju: gāžas tur debess ar zemi,
 Bet kas tā vaina? Septiņas bites
 Kaujas ar astoņiem plēsīgiem vilkiem.
 Bite ikkatra lai dodot šiem medus
 Astoņas mucas! Ko nu es daru?
 Izrauju zobenu. Nokauju vilkus,
 Novelku ādas. Uzsviežu plecos,
 Ejmu pa pasauli. Dziedu un svelpju!
 (Visu izrāda)

SAKĀRNIS:

Tiesa, tiesa! Tas var notikt!

SŪRMIS:

Nejaucies starpā! Kā nu es eju,
 Dzirdu, ka debesīs pašulaik tirgus.
 Piesienu trepes. Uzkāpu augšā. (Augšā pa
 koku.)
 Meklēju, meklēju: kur būs tas caurums.
 Kā esmu galā: caurums man priekšā!
 Lecu tai caurumā, krītu un krītu.
 Deviņi mēneši, dienu un nakti.

Iekrītu pašā debesu tirgū. (Nolec no koka)
Kas tur to ļaužu! Visi pērk ādas.
Pārdodu ādas. Apskatos apkārt. -
Ko es tur ieraugu? Ieraugu tēvus.
Mans ir par ķēniņu, tavs ir par zirgu.
(Sakārnis neticīgi atmet abām rokām, bet nociešas
neko neteicis.)

SŪRMIS:

Kā tavs par zirgu, tā mans tam sedlos.
Kā mans nu sedlos, tā tik ar pātagu,
Tavam tik šitā un šitā ar pātagu!
(Rāda, kā sit.)

SAKĀRNIS: (nevar vairs nociesties.)

Melots! Melots! Nava tiesa!

SŪRMIS: (priecīgs, ka uzvarējis.)

Vai es teicu, ka ir tiesa?

Ha - ha! Nu es tevi veicu!

Kodi nu pats savā mēlē.

SAKĀRNIS:

Ak tu krupis! Nu gan veici!

He - he - he - he! Labi meli!

Smieklā piesēja man sirdi.

Nem nu pagali un eita!

SŪRMIS:

Tas par maz! Par tik daudz smiekliem

Maksā vairāk! Vai dod pusi

Atpakaļ man smieklu!

SAKĀRNIS:

Blēdi!

Nu ko vēl tev došu? Labi.

Došu tev trīs vēlēšanās.

Sauc tik: Sakārnīša vārdā

Tas un tas lai notiek! Tūdaļ

Tas ar' notiks. Tā trīs reizi

Un ne vairāk!

SŪRMIS:

Paldies! Paldies!

ALNIS: (uzceldamies.)

Paldies, paldies, labo vecīt!

Anna Brigadere.

Jūras zaķi

Rītā puikas agri kājās. Rīga gan nav gluži sveša, jo reiz tie ir bijuši tēvam līdz. Bet nu viņi vieni, jūtas kā lielā mežā iegājuši. Puikas klīst no vienas ielas otrā, līdz beidzot nonāk Daugavas krastā. Tur stāv vairāki lieli kuģi, tur peld mazi kuģīši, peld laivas. Pāri lielajam tiltam dārdēdams aizskrien vilciens. Gar krastu brauc autobusi, zvana tramvaji, cilvēki nāk un iet, nāk un iet.

"Kur tie cilvēki visi tā skrien?" Gusts jautā Reinim, bet tam nav vaļas atbildēt. Viņa acis un domas kavējas tikai pie lielajiem kuģiem.

"Kā lai zina, kurš kuģis iet uz Gambiju? Kā tikt kuģī iekšā?" Tie ir grūti jautājumi. Ilgi puikas stāigā gar krastu. No dažiem kuģiem ceļ laukā visādas kastes, saiņus, mašīnas. Citos kuģos krauj iekšā kokus, mucas. Cilvēki runā skaļi, klab kuģu mašīnas, žvadz ķēdes - darbi rit pilnā sparā. Viens kuģis Reinim ļoti patīk. Tas ir vislielākais. Neredzēts karogs plīvo mastā.

"Ar šo es labprāt brauktu!" Reinis piebiksta Gustam.

No kuģa pa trepēm nokāpj stalts kungs. Tam spīdīgas pogas, balti svārki, balta cepure.

"Vai tas ir īsts jūrnieks?" Gusts klusu prasa Reinim.

"Saprotams. No pogām vien var pazīt. Uz lepniem ārzemnieku kuģiem tādi vien ir..."

"Tad ar šo kuģi mēs nevarēsim braukt. Mums nav balto svārku un pogu! Kas mēs būsim par jūrniekiem bez spožām pogām..."

Reinis pilnīgi saprot Gusta iebildumus.

"Mulķīgi ir," viņš saka, "būs jāmeklē kāds cits kuģis."

Krastmalā stāv divi kungi. Tiem apģērbi gan nav grezni, bet pēc jūrniekiem tomēr izliekas. Reinis nolemj ar tiem parunāties.

"Lūdzu, kungi, kurš kuģis iet uz Gambiju?"

Svešie vīri nesaprotamā valodā kaut ko atbild, bet

puikas saka paldies, godbijīgi paceļ cepures un iet projām.

Spriedums vienbalsīgs:

"Ārzemnieki. Ar tiem nav ko pīties. Jāmeklē latviešu kuģinieki, lai var godīgi sarunāties."

*

Tālākais viss norit pilnīgi pēc Līkā Jāņa receptes. Puikas klusi un veikli aizlien uz kuģa pakalgalu. Sprauga nav liela, bet ielīst var. Ar to ceļotāji pagaidām apmierināti. Vecie striķa gabali šķiet mīkstākais spilvens pagalvī, un netīrie kuģa klāja dēļi - labākais palags. Gusts gan klusi stāsta Reinim, ka šim no uztraukuma sirds izlekšot laukā, bet tas viss pamazām pāriet.

Puikas priecīgi par labo izdošanos.

"Nu varēsim braukt!"

Bet kapteinis par braukšanu vēl nedomā. Kuģa ļaudis aizgājuši gulēt. Puikas to mana un arī gatavojas uz gulēšanu. Nakts silta. Puikas apsedzas ar svārkiem un pāri abiem vēl uzklāj Gusta mēteli. Tomēr iemigt nevar. Drebulīga sajūta. Bez tam - kā lai gul, ja visi raibie dienas piedzīvojumi kā kino lenta slīd vēlreiz gar acīm? Nāk viena doma, nāk otra. Visvairāk nemiera sacel domas par tēvu. - Ko teiks tēvs, kad dabūs zināt nozušanu? Tam vajadzēja rakstīt, teikt, lai nebēdājas. Arī pašu gaitas nepārredzamas. Gustu baida tālā Gambija.

"Vai tur dzīvo īsti mežopi?"

"Laikam gan. Balto cilvēku jau esot maz, - pāris simtu tikai. Citi visi iedzimtie."

"Iedzimtie nav balti?"

"Tā jau ir tā bēda. Iedzimtie visi melni."

"Žēl, ka mums nav nekādu ieroču. Šautene derētu! Kā nu mācēsīm tikt galā ar lauvām, tīģeriem un mežonīgiem cilvēkiem?"

"Tur ar ieročiem maz ko var darīt. Tur vairāk ar gudrību. Pa draugam ar visiem... Tad melnie mums spēlēs priekšā ar savām bungām, sitīs tam - tam, un mazie mežoniši dancos... Bet ar zvēriem

gan vajadzēs cīnīties. Labi, ka man ir krietns nazis. Ar to var daudz ko padarīt. Nogriezīsim pamatīgas rungas. Varēs jau arī iztaisīt loku un bultas. Mežoni tā šauj. Šausim mēs arī... Lai tad nāk tīģeris šurp, ielaidīšu bultu rīklē, ka noklaudzēs vien... Saprotams, ilgi Gambijā nedzīvosim. Kad būsīm drusku apskatījušies un zelts būs rokā, tad kuģī iekšā un atpakaļ uz māju. Ar zeltu vis nevar tūlāties, var kāds nelielis atņemt!"

Brāļa vārdi Gustu arvien vairāk un vairāk nomierina. Viņš klusībā nevar vien nopriecāties par Reīna gudro galvu.

"Ja tāds malacis ir līdz, tad var ceļot zemei septiņreiz apkārt..."

Jānis Širmanis

Zvēru kaŗš suņa dēļ

Toreiz, kad lāčiem vēl bijuši gaŗi kakli kā aītām un stirnām, kad kaķim bijusi tik īsa astīte kā zaķim un lapsai aste tik gaŗa un gluma kā kveķķim, un kad gailis vēl gluži tāpat izskatījies kā vīsta, - tad zvēri un lopi savā starpā draudzīgi runājuši, cits citam grūtās dienās palīdzējušies. Bet ja kāds pret citiem apgrēkojies, tad tādu tūlī aicinājuši zvēru tiesas priekšā un nosodījuši.

Nu, ap to laiku Teļu silā dzīvojis vecs vilks, vārdā Jēpis, ar savu māti Mašu. Netālu no sila Pāvāru mājā atkal dzīvojis raibs suns Kristaps.

Bet Kristaps vecumā bija palicis nevarīgs: ne nu vairs jaudājis mājas apsargāt, ne arī ganam lopus riet. Tādēļ saimnieks nogriezis tam maizes riku un izdzinis no mājas, lai iet, kur kājas nes. Vecais Kristaps, maizes riku apēdis, gājis, asti nolaidis, gar sila malu, gudrodams, ko iesākt, ko darīt.

Jēpis, šo pamanījis un, veco draugu tādu bēdīgu redzēdams, prasījis, kas tam vainas.

Kristaps izsūdzējis bēdas raudādams un teicis, ka nu tiešām vairs nezinot, ko lai iesākot un kā lai vecumā maizi pelnot. Jēpis, šā raudu dziesmu dzirdējis, pakratījis domīgi galvu un teicis: "Ja mani klausīsi un sava saimnieka dēla kāzās dosi labi pašēst, padzert, tad - es galvoju - tev maizes netrūks."

Kristaps, to dzirdēdams, apņēmies visu darīt, ko tik Jēpis teikšot.

Labi! Nu šis ņēmis Kristapu izmācīt, lai Pavāru ganiem iznākot līdz. Kad šie tepat tuvumā lopus ganišot, tad šis ganiem nolaupīšot labāko aitu un laidīšot silā iekšā; bet tad lai Kristaps dodoties šim pakaļ un ņemot nolaupīto aitu nost, ko šis arī bez kāda strīda atdošot. "Tad redzēsim gan, vai saimnieks vēl maizi tev liegs."

Sacīts - darīts. Jēpis sagrābis aitu pie kakla un devies mežā. Gani klieguši, ko jaudājuši; Kristaps laidies, cik spēdams, pakaļ un izpestījis aitu no vilka zobiem. Gani, mājās pārnākuši, godājuši vecā Kristapa drošību un veiklību, jauno suni nosmādēdami. Saimnieks, to dzirdēdams, pavēlējis dot Kristapam maizi un putru, kamēr vien tas ēd.

Drīz arī saimnieka vecākais dēls ņēmis sievu. Kāzu vakarā Jēpis atnācis pie Kristapa un prasījis, kas apsolīts. Kristaps tūlīt ievēdis to pagrabā pie alus un gaļas; pēdīgi atraduši kaktā ir degvīna mucīpu, no kuŗas Jēpis ierāvis labu malku. Bet nu sācis kaut un gaudot, sacīdams, ka tagad šim varen patīkot lūlāt. Gan Kristaps izliedzies, bet tas vairs neko nelīdzējis: Jēpis lūlājis jo diktāk. Pēdīgi Kristaps, bīdamies, ka saimnieks dzirdēs, laidis pekas vaļā; bet skriedams aizrāvis pagraba durvis ciet.

Kāzu ļaudis, vilka kaukšanas iztraucēti, gājuši ar rungām, nūjām, cirvjiem, sakumiem lūkot, kas tur par troksni. Gan vilks, pa to laiku atskaidrojies, turējies dūšīgi pretī, bet pēdīgi tak bijusi jāaizmaksā lielā pārgalvība un pārdrošība ar dzīvību.

Mašai, jau ilgi savu dēlu gaidot, palicis gluži nelabi ap sirdi, jo šai jau dažādas ērnotas domas prātā nākušas. Gar sila malu iedama, satikusi Kristapu un prasījusi raudādama, vaimanādama: "Kris-

tap, kur Jēpis?"

Kristaps dzied, ka Jēpa ne pa acu galam nesot redzējis; bet Maša uztiepusi, ka šie abi kāzu vakarā uz pagrabu aizgājuši un no tā laika Jēpis esot pazudis. Bet Kristaps - ko viņš bija teicis, to viņš teicis - pie tā izsacījuma arī palika.

Neko darīt, Maša tad apsūdzējusi Kristapu pie tiesas. Mašai un Kristapam bijuši jāizvēl katram divi aizstāvji un, ja vajadzīgs, arī sprieduma izpildītāji. Maša izvēlējusi no meža zvēriem lāci un lapsu; Kristaps no mājas lopiem kaķi un gaili. Tiesas sēdei bijis jāsākas mazā gaismiņā sila vidū pie lielās priedes.

Maša, lācis un lapsa jau vakarā atnākuši pie priedes. Lācis uzkāpis priedes zaros; bet lapsa ielīdusi žagaru blāķī un sapņojusi, ka kaķis, gailis, suns notiesāti ar nāvi un ka šī gaili noēdusi. Arī lācis priedes galā sapņojis: tam esot suņa galas gabals zobos, ko gulēdams ēdis; bet par nelaimi, ātri rīdams, aizrijies.

Kamēr šie sapņojuši, kaķis jau nācis ar lielu bomi pār pleciem un gailis ar žagaru bunti, lai var vainīgo uz vietas nopērt.

Nonākuši pie priedes, apskatījušies visapkārt - neviena neredzējuši, domājuši, ka par agru atnākuši. Kaķis tad nosēdies pie žagaru blāķa, un gailis staigājis, galvu izcēlis: vai Maša ar biedriem nāks vai ne?

Te uz reizi kaķis, pamanījis lapsas astes galiņu no žagariem, domājis, ka pele, un lēcis ar nagiem un zobiem virsū. Lapsa sabijusies, devusies no žagariem laukā; bet, ātri skriedama, uzskrējusi gailim virsū. Tas atkal briesmās lēcis kliegdam brēkdams priedē augšā un sabaidījis lāci tā, ka šis, tāds apmiegojies, nezinājis, kur šauties: devies pa kaklu pa galvu no priedes zemē. Gluži gan krizdams nenosities, tomēr savu tievo kaklu tā satriecis, ka no tā laika gluži resns un īss palicis, kā vēl šodien tas pie lāciem redzams.

Ar tādu atgadījumu tiesa gan beigusies, bet suns ar vilku no tās dienas palikuši lieli ienaidnieki.

Gailim atkal jānēsā, tāpat kā toreiz, žagaru bunte un kaķim bēmis. Bet lapsai nu uzaugušas astes galā garas spalvas, tā kā tagad aste drīzāk žagaru saujai līdzinājas nekā pelei, - no kā kaķim bikses trīc. - Un no šī laika kaķis arī nekad vairs nav ķēris lapsas astes galu par peli.

Tautas pasaka.

Zoze

Zoze bija ievērojams ar to, ka viņš pret desmit santimu samaksu bez sprauslošanas varēja izdzert tintes pudelīti. Isti slavens viņš kļuva, kad, gribēdams nopelnīt veselu puslatu, izdzēra piecas pudelītes un nenomira. Pat tas ar viņu nenotika, ko visa klase bija gaidījusi - Zozes āda nekļuva melna. Daži runāja, ka tas notikšot pēc trim dienām. Gudrākie nosprieda, ka pēc septiņām. Septiņas dienas pagāja, un Zozes pierē un uz deguna varēja redzēt visus raibumus tāpat kā agrāk. Tikai tas bija aizdomīgi, ka viņš rokas turēja bikšu kabatās.

"Velc rokas ārā!" draugi uzstājās.

Zoze izvilka rokas. Āriene bija balta, bet delnas viņš tomēr nerādīja.

"Kāpēc tu nerādi delnas?"

Vai tad žēl? Viņš varēja parādīt arī delnas. Kad Zoze atvēra delnas, visi sastinga smagā skaudībā: abas saujas bija pilnas spalvām - gan pelēkām, gan sudrabainām, gan jau tintē mērcētām, gan tīri jaunām.

"Tik daudz laimēji? Kad? Kur?"

"Šonedēļ. No trešās klases mūķiem."

Ar tintes dzeršanu un spalvu iespēlēšanu vien Zoze nespētu tomēr savu slavu paturēt mūžīgi. Bija vēl daudz kas cits, kas viņa vārda gaišumam neļāva nodzist. Zoze bija visvecākais savā klasē un arī

augumā labi pastiepies. Tāpēc viņš savā ziņā bija tāds kā klases kungs, jo nevienam citam klasē nebija līdzvērtīga spēka, ar ko šo vietu Zozem varētu atņemt. Tā Zoze bija piektās klases vadonis cīņā pret sesto; šķīrējtiesnesis, kad pašu zēni plēsās pārāk ilgi un neviens nespēja uzvarēt; vājo aizstāvis, kad Zozes sirds gribēja būt laba. Ja Zozem pašam kāds pamaisījās pa kājām, tad par tāda neprašas sodīšanu viņš nebija atbildīgs nevienam, jo Zoze skaidri zināja, ka to viņš dara tikai tā paša nejēgas labā, lai to atgrieztu pie prāta un kārtības. Kas tas būtu par vīra garu, kur nebūtu kārtības un mazie neprastu dot godu tam, kas var un spēj visu, ko grib!

Ai, tie skolotāji! Tie gan bieži vien Zozem izjauca un izpostīja labās dienas. Nu, kaut tā pati Kalmes jaunkundze - viņa bija skaista un gudra, arī ļauna viņa nebija, bet Zoze nekā ar viņu nevarēja saprasties. Tas viņai nav labi, tad atkal to Zoze nav labi darijis. Kā jau sievietē!

Jāraksta tāds domraksts: "Kā es pavadu savu dienu". Zoze sēdēja, savu garo augumu saliecis skumīgā puslokā, un skaidri zināja, cik ir grūti, kad cilvēkam jāmokās. Kam tāds domraksts? Vai es pats nezinu, kā es pavadu savu dienu? Un galu galā visu tur nemaz nevar rakstīt. Izlasījusi viņa vēl izstāstīs tēvam, ka es Annai ar tintes zīmuli uz vaiņa uzvilku A vai ka matēmatikas uzdevumus norakstīju no mazā Mailes... Nē, visu nevar. Bet vai tad tā vien jāraksta, kā ir?

Jau neskaitāmo reizi Zoze iemērcēja spalvu un izmisušām acīm skatījās virsrakstā. Viņa plere bija nosarkusi, un neredzami, smagi veseļi tur sita vienmērīgu tuk, tuk, tuk! Šie veseļi laikam nosita katru labu domu, kas galvā pagriezās, lai aizietu pa roku līdz spalvai. Zoze mocījās ilgi un sabijies skatījās, lai viņa nelaimi nepamanītu skolotāja. Pēkšņi viņš uzelpoja. Doma bija! Bija, bija! Diena tak sākas ar saules lēkšanu. Kur tas agrāk neienāca prātā?

Zoze sāka rakstīt. "Aiz meža uzlēc saule un tūlīt

sāk spīdēt. To ieraudzījuši, visi suņi sāk riet. To padzirdusi, māte saka: "Celies!" Es pieceļos. Ir viens vien zābaks, jo otram zābakam nav papēža. Ko darīt? Domāju, ka nav ko darīt. Māte saka, ka vajag darīt. Es apauju tēva zābakus un eju uz skolu. Skolā viss iet priecīgi. Es mācos visu dienu. Visi mācās visu dienu. Ir beigas. Visi tad pieceļas, un visi noskaita lūgšanu. Eju uz mājām. Sniegs kūst. Māte nesaka neko."

Nelaimi uzvarējis, Zoze uzelpoja. Paldies Dievam, arī stunda beidzās, un burtnīcas vajadzēja salasīt.

Atkal Zoze bija brīvs un laimīgs cilvēks un valdnieks savā klasē. Izskrējis ārā, svilpoja un bija tik viegls, ka, pats to nejuzdams, atradās uz piebūves jumta pie šķūņa.

Jānis Klīdzējs.

Lieldienu sestdiena

Bija Lieldienu sestdiena. Meitas mazgāja un berza istabu grīdas un pēc tam izklāja tās ar salmiem. Tos noņēma tikai Lieldienu rītā.

Istabā kūrās krāsns. Cēpa visādu baltmaizi: rupjas kviešu karašas, smalku maizi ar safrānu un rozīnēm, un klipģerīšus, un pīrādzipus.

Visām kājām un rokām bija jākustas, un visiem jāskrej pa kaklu pa galvu. Notika arī grūstīšanās, kad meitas sastapās ar pīrāgu plātnēm. Es lēkāju un smējos.

Māte vēl uzsauca: "Nemaisies pa kājām!" un iedeva darbu: klipģeru taisīšanu. Lai mācoties vien!

Un es mācījos arī. Šis darbs man patika.

Beidzot nāca vispatīkamākais darbs: olu krāsošana.

Toreiz olu krāsas nebija dabūjamās. Tās bija jāgatavo pašiem. Ņēma gan sīpolu mizas dzeltenām

olām, gan indigo zilām, gan sēja lupatiņas apkārt. Ņēma visus līdzekļus palīgā. Olām bija jābūt pārākām par kaimiņu meitu olām. Un kaimiņu meitas centās gluži tāpat mūsējās pārspēt.

Pa to starpu puīši jau glūnēja aiz durvīm. Viņi gribēja kādu olu nozagt vai sadauzīt. Bet nekā! Durvis bija aizslēgtas. Puīšiem bija papriekš jāuzkaŗ šūpoles un meitas labi jāizšūpo. Tad tikai viņi dabūja olas.

Šūpoles! Ak, kā es tās gaidīju! Bet māte tās ļāva uzkārt tikai trešo Lieldienu. Abas pirmās svētku dienas bija par svētām, un šūpošanās taču bija pašaulīgs prieks.

Aspazija.

Strazds un zvirbulis

Vēl pirms nedēļas mežmalās slēpās pelēks, izburbējis sniegs, bet šodien grāvjos burbuļo tikai pavasara ūdeņi.

Jautrais cīrulis jau lirina zilajās debesīs, viegli šūpodamies starp baltajām mākoņu pūkām un zaļajām meža galotnēm.

Arī vecais zvirbulis, uzmeties Siliņu ozolā, uz strazda mājas jumta, priecīgi sauc:

"Čiep, čiep, nu ir liet'!" Tad naski paceļas spārnos un iespurkšķ labības šķūņa pelavniekā, kur vēl glabājas pērno ušņu pūkas. "Siev, siev, stiepi, stiepi!"

Jau trešo dienu Čiepstu pāris, viens otru mudinādami, ložņā pa būra apaļo caurumu un rūpējas par mīksto perekli:

"Čiuvi, tais viet', tais viet'!"

Bet kādu rītu būra vecais saimnieks strazds nokavējies pārskrien no dienvidiem, uzmetas uz savas mājas sliekšņa un pārsteigts iesvelpjas:

"Fit, fit, kas tur ložņā, kas tur groza galvu?"

"Kam galva, tas groza, čiep!" zvirbulis droši

izlec tālajam viesim pretī.

"Tu esi pārskatījies. Mežsargs uztaisīja šo māju manai ģimenei."

"Kādēļ tavai?"

"Es svilpoju un dziedu. Fiuvit!"

"Tad pasvilpo!"

"Mana sieva te pērn bērnus izperēja."

"Šogad mana siev -"

"Tiš, prom!" strazds draudīgi izpleš spārnus.

Mazais zvirbulis varonīgi atsperas mājas durvīs:

"Es te visu ziemu esmu salis un badojies, es te esmu, es te palikšu! Čiep, čiep, ne no viet'!"

Bet strazds ir liels un stiprs, arī dusmas aug zem saceltām spalvām:

"Tiš, tiš! Es te esmu saimnieks! Bet tu -? Ne tev balss, ne izskata! Pelēks plušķis, sētnieks! Prom, fuit!"

"Siev, siēv, ņem ciet!"

Uz mājas sliekšņa čiepst, spurkšķ un brīžiem noput spalvas. Reizēm zvirbulis pazūd caurumā, reizēm strazds, bet dažreiz neredz abu. Tikai spārnu plīkšķi gar būdas sienām uztraucoši stāsta, ka tumšajā telpā notiek sīva divkauja.

Rūsganais peļu Junkurs, domīgi locīdams astes galu, apstājas pie piena pagraba un kāri zveirē augšup. - Kas gan tur notiek? - Ak tādas lietas! Nē, viņam nekur nav jāsteidzas, viņš var pagaidīt. Varbūt kāds cīņu neizturēs, varbūt kritīs lejā aizlauztiem spārnēm. Un vecais runcis, peļu atēdies, omulīgi aplaiza ūsainās lūpas.

Bet cīņa turpinās. Durvīs ieplēšas drīz zvirbulis, drīz strazds.

"Neaiztiec! Esmu saimnieks!"

"Sētnieks vien, sētnieks vien!"

Zvirbuliene, sabozusi spalvas, lēkā abiem cīkstojiem apkārt un skaļi spiedz:

"Trieц projām, triec, triec!"

Beidzot Čiepst izveļas pa būdas durvīm, spārnus nevarīgi plādams, pārkuļas pāri sliekšni un zvārodamies iemetas ozola zarā.

Rūsganais Junkurs atkal mierīgi aiziet pār pa-

galmu, asti izslējis stāvus gaisā kā rungu, bet strazds uz slīpā mājas jumta lāpa izplūkātās spalvas, reizēm lielīgi iesvilpdamies - fi - u - vit!

Alfreds Dziļums.

Lielsais sapals

"Klau, Janci..."

"Nu?"

"Vai neiesim mājās? Man vairs nemaz nerausta pludu."

"Nez... Būs gan laikam jāiet: nav nekā!"

Marčs uzelpoja vieglāk. Viņš jau vilka makšķeri, lai sāktu to satīt, kad Jancis vēl turpināja:

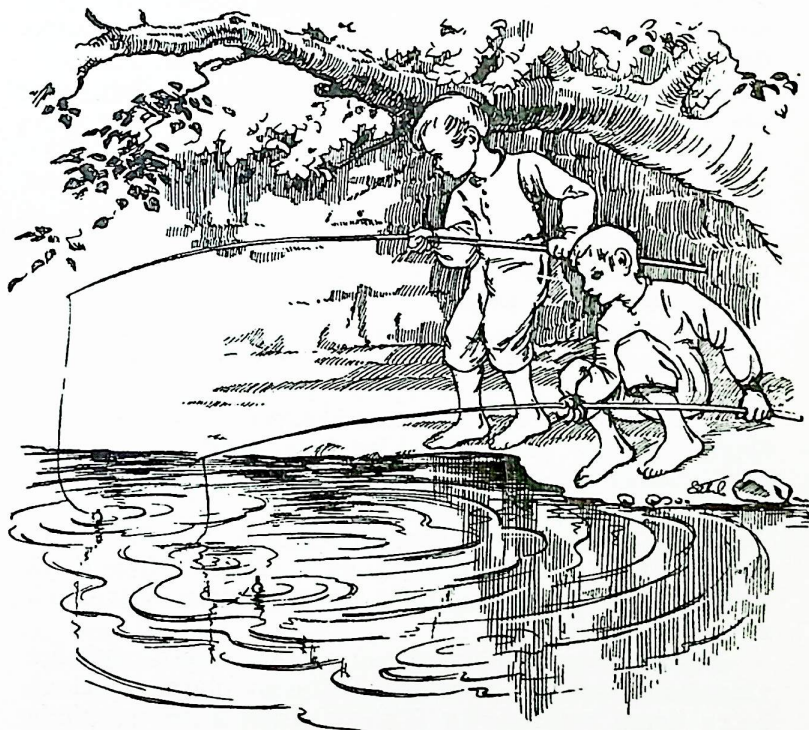
"Pag, pag - iemetīsim vēl trīs reizes; ja tad nebūs, iesim mājās."

Ar redzamu nepatiku Marčs atrisināja atkal makšķeri, un abi iemeta pirmoreiz.

Zivis tomēr neaiztika nemaz kumosa.

Tās bija, likās, visu ēstgribu zaudējušas, tāpat kā Marčs pacietību. Viņš meta jau pēdējo norunāto reizi un raudzījās padusmīgi Jancī, kam pacietība laikam bija kā pati mūžība; tas vēl nebija pirmoreiz makšķeri izcēlis, lai gan viņam neviena zivtiņa nepiedūrās kumosam.

Beidzot Jancis tikpat izcēla makšķeri; vērīgi apskatījis kumosu, uzstūma pludu labu tiesu augstāk un iemeta, cik dziļi vien sniedza kāts un aukliņa.

Otras reizes metums vilkās atkal veselu mūžību.

Šai laikā Marčs paspēja izvilkst trešo un beidzamo reizi makšķeri, paspēja notīrīt āķi, satīt aukliņu ap kātu, nolikt to smiltīs un visu to paspēja lēnām, nesteigdamies, bet Jancis - na, tas tikpat beidzot izcēla makšķeri pa otram lāgam, zināms, atkal bez kāda panākuma.

Jancis uzstūma pludu vēl augstāk un iemeta, grūti nopūzdamies, beidzamo reizi makšķeri.

Tad viņš it kā nejauši paskatījās Marčā.

"Vai tu jau beidzi?"

"Jā! - Ir diezgan! Tikpat jau nekā nav!.."

"Pagaidi vēl drusciņ - es ar tūlip... Bet tikām tu vari nogriezt klūdziņas, kur zivis uzmaukt. Še nazis - bet labi garas un tādas, kam kāsis galā."

Marčs papņēma lēnām nazi un griezās tikpat lēniem soliēm krūmos, lai lēnām izdarītu noteikto darbu.

Tikai pēc laba brīža viņš nāca atpakaļ, bet Jancis vēl vienmēr sēdēja upmalē.

"Tūlip, tūlip!" Jancis teica, it kā aizbildinādamies. "Vēl mazu - mazu brītiņu; man tā kā rautīja..."

Un piepeši viss lielais makšķeres pludiņš iegrima lēnām sīki drebulīgos viļņos un sāka ieslīpi doties uz Daugavas pusi.

"Velc!.. Velc!.." pusaizgūdamies Marčs sauca.

Jancis vilka arī, bet ne tik ātri un steidzīgi, kā Marčs sauca.

Varbūt tur bija pati makšķere vainīga, jo, cik Marčs varēja nomanīt, kāts bija saliecies lokā un pati aukliņa gandrīz strinkšķēja, viļņiem piesitoties, tik stipri tā bija sastiepta.

Pēdīgi tikpat pluds parādījās ūdens virsū, bet jo augstāk tika, jo nemierīgāk un ātrāk šaudījās tievā aukliņa drīz uz vienu, drīz uz otru pusi, viļņus kā ar nazi šķeldama.

Te pēkšņi pašā ūdens virsū apmetās liels, spēcīgs virpulis, paspīdēja kaut kas balts un plats, un tievā četru astru makšķerīte iegrima atkal kopā ar pludu dibenā.

Marčs paskatījās bailīgi Jancī, bet gandrīz nepazina vairs viņa.

Nē, tas vairs nebija rāmais Jancis, kas gandrīz vienaldzīgi vilka mazās zivtiņas malā - tas bija pavisam cits puika: dūšīgāks, karstāks un daudz daudz dedzīgāks, nekā Marčs līdz šim bija redzējis.

Cik viņš ātri un smagi elpoja, gluži it kā veselu versti pret kalnu skrējis!

Un kas viņam par lielām ugunīgām acīm!..

Jancis negaidot apstājās vilkt un, kā palīgu un padomu meklēdams, paskatījās Marčā; bet, kad redzēja vienīgi atplesto muti, viņš sagrauba tievo kātu tik cieši, cik vien savām bērna rokām spēja, un vilka lēnām, bet stingri un spēcīgi.

Četru astru aukliņa stiepās - stiepās, un Jancis manīja, ka tā pēkšņi kļuva tik viegla, it kā nekā vairs nebūtu klāt.

Gluži neticīgi viņš raudzījās savā makšķerītē, bet bija nenoliedzama patiesība: aukliņa bija tiešām pašā vidū pārtrūkusi, taisni augšpus pluda.

Jā, tur jau pluds līgojās alkšņu galotnei līdzās ūdenī un tālāk arī negāja.

Lielā zivs laikam bija aptinusi aukliņu ap alksnīti, bet nu arī pati netika projām.

Bet viņa tomēr drīz var tikt vaļā...

Un Jancim kļuva tik žēl brangās astru aukliņas - viņš taču bija visu ziemu neapnīcis lasījis baltos astrus, lai no tiem kaut vienu krietnu makšķeres aukliņu novītu - viņam kļuva tik žēl arī asā angļu āķa, ko krusttēvs bija atsūtījis no Rīgas, ka Jancis nobālēja mazliet un...

"Vai Dieviņ! Jancīt brālīt, neej, neej! - Tu jau noslīksi..."

Bet Jancis nemaz nedzirdēja Marča bailu pilnā sauciena.

Smagi elsodams, viņš stāvēja jau līdz jostas vietai ūdenī.

Krasts bija stāvs, un Jancis likās pārdomājam - vai spert soli tālāk, jo pludu vēl nevarēja sasniegt, kaut gan tas bija tik tuvu...

Jancis spēra vēl soli un stāvēja līdz krūtīm ūdenī.

Bet nu viņš arī bija pašam alksnītim klāt un sāka tvarstīt lielo zivi, kas labu brīdi izvairījās.

Beidzot Jancis viņu tomēr notvēra pie pašas muguras, uzcēla augstu gaisā un pāris lēcieniem bija ar visu aukliņu, āķi un sapalu malā.

"Nē, nudien!" Jancis svinīgi runāja un apskatīja, priecīgi smaidīdams, krietno sapalu, kamēr Marčs vēl arvien stāvēja muti ieplētis, it kā nevarēdams notikušo ne skaidri ticēt, ne saprast.

"Tad tik loms! Bet mājās tagad taču neiesim, Marč?"

"Zināms, ka ne! - Kāda tev laime, Janci! Kas to būtu domājis, ka te, upes galā, tādas zivis dzīvo!..."

Valdis.

Vecā liepa

Dārza stūrī stāvēja resna resna liepa, kur pa Lieldienām kāra līgotnes. Liepas vecums nebija nosakāms. Vecākie ciema ļaudis stāstīja, ka viņu tēvu tēvi redzējuši to tikpat lielu un resnu kā tagad.

Vidus liepai bija izpuvis. Un tās resno stumbru nebūtu varējuši aptvert pieci seši vīri.

Liepas neskaitāmajos dobumos mājoja vesels leģions kovārpu, strazdu, zvirbuļu un visvisādu sīku mazu putniņu.

Bet liepas galotnē bija uzcēlis savu rezidenci garķājis svētelis. No aprīļa mēneša līdz augustam viņš sita tur savas klabatas. Dažreiz pat vēlu vēlu naktī, kad pār visu dabu jau bija nogūlusies dziļa krēsla un klusība.

Vasarā apmeklēju šo liepu gandrīz ik dienas.

Zari no apakšas tai bija apšķibīti, un cirtuma

vietās izaugušas kuplas, gaŗas atzalas*, kas sniedzās līdz pašai zemei.

Pie šīm atzalām turēdamies un uz vijas mieta gala atsperdamies, rāpos resnajos zaros un šļūcu tad pa kuplajām pazarēm atpakaļ zemē.

---

* atvases

Bet kad no liepas galotnes maija mēneša beigās sāka atskanēt vairākbalsīga ķērķšana un ģiukstēšana, tad rāpos pa resno, milzīgo liepas stāvu uz augšu, kamēr nonācu līdz svēteļa lizdai.

Ak tu Dievs, kas tas bija par žagaru strēķi! No zemes tas ne uz pusi tik liels neizskatījās.

... Kālab mazajiem svētelēniem kājas un knābji melni, kamēr lielajiem tie sarkani?

Iekāpu lizdā.

Kas par plašu redzes lauku!

Uz ziemeļiem spīd baznīcas tornis. Dienvidos paceļas kalns, apaudzis kokiem... Un purvs!... Un upe!... Kāda tā tagad izskatās lieliska! Kādiem līkumiem tā lokās kā plata sudraba lente starp zaļajiem krastiem tur tālu tālu!...

Cilvēki, kas tur tālumā uz lauka strādā, izskatās kā lelles. Arkls līdzinās paiņīnai, un zirgs nav lielāks par kucēnu.

Bet man pār galvu, nerimstoši parkšķinādami, griežas vecie svēteļi. Dažubrīd viņi nolaižas tik zemu, ka varu sadzirdēt viņu spārnu švīkstoņu. Reizēm pat liekas, ka svētelis grasītos šauties man virsū.

Atpakaļ kāpdams, izlūkoju katru dobumu un izčamdu. Ja atrodu kādu putnu, tad velku to laukā, apskatos, papriecājos un palaižu vaļā.

Liepai ziedot, man sevišķi patīk tajā sēdēt. Kāda saldi medaina smarža plūst tad mutē! Cik jauki skan ausīs bišu tūkstošbalsīgā darba dziesma!

Vilis Plūdonis.

Arājs

Kas godīga mātes meita,
Paceļ krēslu arājam,
Arājam smagas kājas,
Pilnas smilšu piebirusas.

Arājiņi, bāleliņi,
Visas tavas kājas zied:
No kājām ziedi bira,
No rokām sudrabiņš.

Tautas dziesmas.

Jaunais arājs

"Jāni, celies! Ir laiks! Jāni, celies!" sauc saimnieks un piedauza pie durvīm.

Bailīgs un ātrs es uzlecu, kaut gan acis aizlipušas un es nekā neredzu. Ar roku sataustu sienu un durvis un tāpat akls vēl atgrūžu vaļā.

Viss pelēkzaļš... Rīts.

Nu redzu, ka saimnieks aiziet uz zirgu kūtīm. Soļi tādi cieti, rūpju pilni un pavēloši.

Es apauju kājas ar baltiem autiem un esmu par visam jautrs un jauns, un eju tad uz zirgu kūtīm aplūkot zirgus.

Ieejot pagalmā, redzu, ka saimnieks ar Mārtiņu cilā arklus pie ratu kambaŗa un runā kaut ko. Es pieeju.

"Nu, Jān'," saka saimnieks, "sataisi arklu, izarsit dārzu šodien." Un kamēr es raugos ap lielu, platu lemešotu arklu, saimnieks stāsta, cik dziļi kuŗu dārzu art un kā.

Rīts ir vēss, un mēs sajūguši ieceļam arklus dārzā.

Man ir nodots vasarai liels melnis, kas ir kaulains, gaŗām kājām un skrējējs. Mārtiņam ir sarkans, mierīgāks un laiskāks.

Un tad mēs aŗam.

Es vēl esmu jauns un neapdomīgs. Nesu arklu uz rokām, un pēc vienas stundas man tās sāk sāpēt.

Kad atsēstos uz arkla, jūtu, ka mana miesa gaŗo un vaigi satvīkuši, bet zem cepures naga piere metas slapja. Paslepus noslauku sviedrus. Man kauns, ja Mārtiņš to redzētu.

2.

Pa tam saule jau pār meŗa galotnēm pakāpusi. Pļavas un lauki balti no rasas. Gaiss pilns putnu, un skaņas ar skaņām jaucas un saklīdzas. Meŗā tālu rubina rubepi. Viņu dziesma skan, kā kad ūde-

ni lietu caur pudeles kaklu ārā. Tā ir skanīga un ātra. Upes kārklos velk vālodzes šmaugi un skaisti. No meža purvāja nāk ķīvišu skaņas, un cīruļi tepat kā apreibuši lej bez mēra.

No izartās zemes kūp velganums kā viegli dūmi, un rīta saule to izdzer. Ievas ir baltas un klusas:

vēl vējš nav pamodies. Pār sētu tepat raugās ābeles, un liekas, varētu dzirdēt, ka pumpuri plīst un pirmās sveķainās lapas raisās.

3.

Viens dārzs ir uzarts, un ir brokastlaiks. Mēs vedam zirgus zirgu kūtī un pabarojam. Vēl nav ne-cik zāles sētmalās, tikai pļavas ir dzeltenas no pu-renēm.

Brokastīs ir šķidra miltu putra ar cūku taukiem un ķēnes pienu. Bet man ir ķēnišķa ēstgriba, un izdilušā karote nostaigā reižu piecdesmit līdz mutei.

Bet kad pēc brokastlaika es ņemu atkal arklu rokās, jūtu stipras sāpes. Šīs sāpes miesas audos

man paliek līdz rudenim, tikai arvien citā vietā, - kāds nu darbs, ko strādāju.

Saule ir uzkāpusi augstu kā kalnā un lej no tūrienas savu reibinātāju karstumu straumēm vien. Tālie priekšmeti un mājas viz un vilņo no izgarojumiem. No zemes mitruma gaiss top spiedīgs.

Es arī jau otru dārzu pa ābeļu rindām. Pa ābelēm spindz lielas mušas, un lien kukaiņi. Man krekls līp sviedros pie miesas, saule spiež arvien vairāk, esmu sakarsis un sasarcis. Iedomājos, ka jāaptur un jāatpūtina melnis.

Pa dienvīdus laiku mēs taisām ecēšas, ratus un citus rīkus. Vēl neesot laiks dienvīdu gulēt, saka saimnieks.

Un tikai vakarā es ieeju klētiņā, kad blāzma jau dzeltē saules rietā.

Nogurums man tik liels, kādu sen neesmu piedzīvojis, bet es esmu klusi laimīgs, kaut pats nezinu par ko.

Un viens moments tik ir, kad es izstiepos uz linu palaga un pārvelku segu pār pleciem. Atkrīt nogurušās rokas un kājas. Es pielīstu pilns miega un salduma un topu smags kā akmens, kas dzelmē grimst.

Jānis Akuraters

Dieva laukos

Sārts lakatiņš un deguntiņš, un šķība vīzīte -
Tā pirmo reizi mājās dzen no ganiem Līzīte.

Cik izskriets nava ataugu un lauku, krūmmaļu -
Nāk saimenīca iepretī un glauda Dūmaļu;

Bet cūku ganiņš Labrencīt's jau paķēr's trumuli
Un ganu meitai Līzītei gāž virsū rumuli.

Jānis Ezeriņš.

Rumules

"Rakstiņ, Rakstiņ, Rakstiņ, Rakstiņ, ali-o! Dzen ārā, dzen ārā, pu-i, pu-i!"

Tūlīņ arī sāka knaukšķēt spalgi suņa rējieni. Pa starpām atkal arvien bij dzirdami ganu meitenes saucieni:

"Ok cai, cai, ok cai, cai!"

Ir ganu Jančuks laida savu balstenīcu vaļā, un nu viss mežs skanēja un trīcēja vien.

Drīz sāka lasīties cita pakaļ citai raibas, sarkanās un brūnās govīs no meža ārā un nopietni vien virzījās uz mājas pusi.

Reinītis gaidīja ganus mājā, piespiedies pie rijas pakšķa. Viņam bij ūdens stops rokā. Ar lielu uzmanību, tīri vai trīsēdams, viņš gaidīja Katrīnu, un, tiklīdz ganu meita gāja gar rijas stūri, - šļaugš! ūdens stops šai uz galvas. Katrīna nosēcās vien un iekliedzās, bet Reinītis aizšmauca aiz rijas. Drīz viņš bij ap riju apskrējis un atradās jau pagalmā,

kur abas mātes pūlējās, govīs kūtī laizdamas.

"Katei visu stopu uzsprūdīju uz galvas!" Reinītis priecīgi pastāstīja.

"Vajag, vajag!"

Jaunais tēvs pārnāca no aršanas. Iebrauca arī Pičs no darbiem. Māte slauca govīs, ka čurkstēja yien. Pēc tam vajadzēja visiem mājas ļaudīm sanākt kūtī, nostāties visiem ap lielo ballu kūts vidū un no saimnieces saņemt šī gada siera pa stūrim. Ir Reinītis un ganu Jančuks netika aizmirsti.

Sāka rumulēties. Nu gāzās ūdens strāvas uz visām pusēm, šļaukstēdamas vien. Pagalms, sienas, istabas durvis - viss bija nolaistīts vienā ūdenī. Ir vectēvs nesa savai vecaimātei ko uzliet, ar ķipīti no katla tādu remdenu pasmēlis. Bet iekams viņš vēl to padarīja, jau Reinītis viņam aizlēja stopu aiz apkakles. Vectēvs tik nospļaudījās vien.

"Fut tu! lai tu tevi!.. ek, nu skrien kā kumeļš!"

Vectēvs lēja savu ķipīti zēnam pakal, bet zēns jau bij gabalā un izdalīja ūdeni uz visām pusēm kā drošsirdīgs karavīrs. Bet visvairāk viņš lūkoja, ka tikai Katrīnai uzšaut. Ir Pičs lēja Katrīnai, ir tēvi, ir mātes abas divas, bet Reinītis visvairāk. Beidzot meitene redzēja, ka šitā nebūs lāgi: visi uz šīs vienas gāzās virsū; viņa sagraba Reinīti, aizvilka to uz dīķi un kārtīgi nomazgāja. Reinītis gan spārdījās, bet nekas nelīdzēja: Katrīna viņu iemērca dīķī no kājām līdz galvai.

Rumulēšanās bij beigta, sāka pārģērbties sausās drēbēs. Bet smieklī un attapīgas piezīmes negribēja ne gala ņemt. Pēdīgi saimniece uzaicināja visus pie galda. Kur garda bij rumuļu maltīte: griķu biežputra ar jaunu sviestu!

Doku Atis.

M ī k l a s

18. Divi dūriķi,
Divi lūriķi,
Četri zemes stampātāji,
Viens karoga nēsātājs.
19. Pa kalniem, pa lejām
Staigā kažoks un mētelis.
20. Visu mūžu nodzīvo, bet debesu nekad neredz.

Pieguļā

Pārnāk tēvs no lauka. Teic, zāle ganībās esot
liela: šonakt vajadzēšot jāt pieguļā.

"Vai es ar'?"

Jā. Varēšot. Lai iebāžot tikai maisā salmus,
kur gulēt.

Tad nu bij gan ko domāt, kā tas būs! Pieguļā!
Jāpaliek cauru nakti mežā vai mežmalā, zem klajas
debess. Nakti un pie ugunskura! Tam vajadzēja iz-
skatīties jauki!

Saule norietēja. Kļuva klusāks, tumšāks. Sanāca
puiši ar zirgiem pagalmā. Zeme nodunēja zem zirgu
smagajiem soļiem un aprima pie laidara. Tur pie-
sēja zirgus pie sētas. Gāja uz istabu nomazgāt pu-
tekļus, pārģērbties.

Pieguļā - kā savādi skanēja puīša balss, šo vārdu
izrunājot! Kā pasaku stāstot!

Māte aicināja vakariņās. Puīši un meitas apsēdās
ap galdu, grieza un ēda brūno rudzu maizi un pie-
strēba balto putru. Cik viņi garšīgi ēda! Man lāga
negribējās. Man labāk patika būt ārā. Zirgi ar' mī-
nājās vien. Vabules skrēja dūkdamas. Iznāca puisis
un teica, lai kartupeļus paņemot līdz: varēšot cept.
Un nu jau varēšot ar' sākt jāt.

Ģērbjamies mēteļos. Kartupeļi man kulēs, segas

ikvienam uz pleciem. Man palīdz uzkāpt zirgam jāšus, uzliek salmu maisiņu priekšā un iedod pavadu rokā. "Nu turies dūšīgi," saka puisi un nākamā acumirkļī sēd zirgiem mugurā tāpat kā es. Tad sākam jāt.

Kā zeme dun zem zirgu pakaviem! Olnīcas sēta, kuŗa citādi man līdz degunam, tagad stāv man zem kājām. Esm' kā lielāks, un skats plašāks. Lai iet zirgs, es varu brīvi apskatīties!

Ļāvas baltu miglu ceļ. Tālu, meža līcī, mīkstos toņos skan meldijas bez vārdiem. Es domāju, ka tā lakstīgalas dziesma. Puisis domā, ka tas purva strazds. Tas jau ar' tāpat mēģinot, tikai neizdodoties vīram. Klausāties, klausāties, un beidzot arī viņš piekrīt, ka lakstīgala gan. Tā apdzied arāju. Kā vērstuvi klakšķina; kāirstot zeme čirkst. Kā zirgu skubina, kā svilpo, kā beidzot nosaka - tprū! Viss, viss tas esot lakstīgalas dziesmā. Un tiešām, kad labi ieklausās - ir, ir.

Zeme dun zem zirgu soļiem. Ceļš iet gar ūpavmalu. Zāle rāsas pilna. Prieks, ka nav jāslapē kājas.

Sī ī ī - velna odi! Lien dzīvi acīs. Vesels bars nāk līdz sanēdams. Pretī vakarblāzmai var saredzēt šo garķājaino knišļu mākonī. Bet kur nikni! kur klāt, tur iedzeļ!

Gaisma dziest. Gaiss palicis dzeistrāks. Tikai pret kalnu jānot, apņem siltāks gaisa vilnis.

Lakstīgalas dziesma kļūst tuvāka. Varbūt varēs dabūt redzēt pašu lielo dziedātāju. Te nu vairs nav necik tālu - tepat ataugā: ir svilpo, ir klakšķina, ir čirkst.

"Tprū!" iesaucas puisis un nolec no zirga. Ataugā atsaucas "tprū!" To pašu dara otrs puisis un beidzot arī es. Nometam maisiņus zemē, noraisām zirgiem pineklus no kakla, pieliecamies un pinam tiem priekšējās kājas ar šiem resnajiem pakulu saišķiem. Zirgi steidz rasoto, mīksto zāli plūkt. Palec, palec un plūc, cik tālu var aizsniegt, tad atkal palec.

2.

Maisus pārnesam augstāk pakalnē, kur krūmos tāds kā izcirtums, un noliekam tos starp divām eglēm. Vienmēr jākaujas ar uzbāzīgiem odiem. Ne minūtes nav miera.

Puisis liek sameklēt sausānus, uzkuršot uguni, uztaisīšot. dūmus, gan tad atstāšoties. Eju pa krūmiem un pa sūnām, pa zāli meklēju kritumus. Nevar vairs īsti saredzēt. Ir dzestra rasa.

Es pienesu klēpi sausānu, puisis ar'. Otrs puisis dabūjis sausus egles zarus - skujas. Nu izvelk no maisiņa sauju sausu salmu, noliek tos zemē, kur domā kurt uguni, uzmet virsū skujas un pieliek uguni. Izšaujas liesmas. Apkārt kļūst redzami veci elkšņu celmi, jaunas atvases, šur tur kāds akmens, kurmja cēlums, balts kūlas kušķis vai zaļu paparžu cers. Arī pa zemenājam.

Uz ugunscura kraujam sausānus. Papriekš tievākos un tad resnākos. Deg gaišās liesmās. Ap mums ir gaisma. Visapkārt nakts kā izbrīnījies par to, ko mēs darām.

Lai aizdzītuodus, puisis piegriezis zaļas skujas

un uzmet tās ugunskuram. Liesmas pieplok, sāk švirkstēt skujas un celties balti dūmu mākuļi. Beidzot izšaujas baltas liesmas jo augsti. Es metu karstupeļus oglēs un meklēju pie ugunskura patvērumu no nakts dzestruma. Kamēr vienus sānus sasildu, otru jau atkal atdzēsējis.

Skatos, skatos, kamēr acis sāk vērties ciet. Nolieku maisiņu ugunskura tuvumā. Apgulstos. Apsežos ar segām un mēteli. Skatos zvaigznēs, cik tās tāli, bezgala tāli. Dzirdu, kā zirgi lec, kā plūc zāli! Sāk skanēt atkal odu dziesma. Arvien tuvāk, arvien skaļāk. Tīrie nekaupas! Sī ī ī!

Uzvelku segu uz galvas.

Kad pamodos, bija jau gaisma. Zvaigznes bij nozudušas. Puiši piecēlušies un nedzirdēti aizgājuši. Laikam uz zirgiem. Tie leca un ēda kaut kur tālu tālu. Rīta puse pietvīkusi. No ataugas nāk stipra bērzu smarža. Ugunskurs izdzisis. Baltu pelnu čupa! Pieceļos un uzvelku mēteli. Drēbes drēgnas, mitruma piezīdušas. Uz krūmiem, zālē - liela sudrabota rasa.

Atnāk puiši ar zirgiem, taisāmies ceļā. Lai sildītos, labprāt būtu skrējis kājām, ja nebūtu tik liela rasa, bet kāju slapināt negribas, jājāj.

Kad pārnācu mājās, likās, ka būtu redzējis brīnišķīgu sapni, bijis kur pavisam svešā, neredzētā pasaulē.

Augusts Baltpurviņš.

M ī k l a s

21. Četri brāļi tek pa ceļu,
Visiem bārdas atpakaļ.

22. Dzīvais mūk, nedzīvais dzenas pakaļ.

23. Divas galvas, sešas kājas.

Kumeliņi, kumeliņi

Rotaļa

1. Kumeliņi, kumeliņi,
Tu man kaunu padarīj'.
Trādi-rīdi rallalā,
Tu man kaunu padarīj'.
2. Tu man kaunu padarīji
Lielā ļaužu pulcīnā.
3. Tev kājiņa paslīdēja,
Man nokrita cepurīt'.
4. Kas godīga mātes meita,
Padod manu cepurīt'.
5. Kas bij tāda vīzdegune,
Ne ar kāju nepaspēra.

Pētnieki dodas uz salu

Kad stundas skolā todien beidzās, Zozem, Seme-
ram un Zivaram lēmums bija gatavs. Vajadzēja ti-
kai citiem dot saprašanu par šo lietu.

"Visi, visi lai paliek klasē!" sauca Zoze.

"Kas būs?"

"Lielas lietas notiks."

Zivars sāka stāstīt.

"Par to, ko mēs te runāsim, neviens ni mur -
mur! Ka tā būtu! Tāpēc, ka tā ir svarīga lieta.
Rīt pēc stundām brauksim uz Ciemeru ezera salu.
Katram jāņem līdzī maize, gaļa un sērkokipi. Cep-
sim turpat. Un zināt, ko tur darīsim? Tur ir avots,
no kuŗa tek sarkans ūdens. Zem āvota ir dzelzs.

Vajag tik parakt, tad paši varēsim kausēt dzelzi un no tās izliet, ko gribi - riteņus, bisēm stobrus... Es saku - ko gribi! Tas vēl nav viss. Kaŗu laikos tur esot aprakti visādi šaujamie, velosipedi un nauda, varbūt to arī mēs atraksim. Lāpstas mēs ņemsim līdzī. Un pa dienu to nevarot atrast - tur būs jāpaliek visu nakti..."

Visi klausījās atvērtām mutēm. Jā, tas tik bija pasākums!

"Vai jūs nezināt, ka vecajā ozolā uz salas tukšums kā istaba? Kad pie tā spēlējot, tad viss Ciemeru ezers dunēdams dziedot līdzī, jo zem ezera esot nogrimusi baznīca ar skaistām ērģelēm," stāstīja Lola.

"Jā, jā, jā! Kiepuķam jāņem vijole!" sasita plaukostas citas meitenes.

Kiepuķis samīdījās. Ja to būtu sacījuši puikas, viņš teiktu - nē. Ja tā gribēja meitenes, viņš nevarēja parunāt pretī.

"Savas saimnieces arī mums vajadzīgas. Kas no meitenēm brauks līdzī?" vaicāja Zoze.

"Es!... es... es..." sauca Alma, Lola un Brigita.

"Vēl, vēl!"

"Es arī..." nedroši sacīja Monika.

Bailes viņā jaucās ar skaistu kārdinājumu.

"Vairāk meiteņu nebūs?"

Vairāk nebija.

"Visas meitenes vēl nav par cilvēkiem pārtaisītas," nopukojās Zoze un aizgriezās.

Nākošā pēcpusdiena bija saulaina un silta. Četrās laivās pār mierīgo ezeru viņi pārcēlās uz salu. Līdzī bija lāpstas, vijole un mājās nočiepta gaļa, olas, maize un sērķociņi. Meitenes pat pannu nebija piemirsušas.

Salā bija gaŗa, pēlēka pagājušā gada zāle. Ar priedēm noaugušajā krastā gulēja milzīgi akmens blūķi. Tās laikam bija atliekas no nogrimušās baznīcas. Nebija melots - ozolā bija iedobums un tanī varēja iekāpt un gandrīz stāvēt nesaliecies.

Kiepuķam bija jāspēlē vijole.

"Tik nespēlē - Kumeļu danci. Te nevar jokot," pamācīja meitenes.

Kiepuks spēlēja. Skanēja jauki, bet viss ezers gan vēl nedziedāja līdzi.

"Par agru. Kad būs nakts, tad redzēsīt, kas notiks."

Visi skrēja, lēca, dziedāja. Te uz salas nebija nemaz tik silti. Dažam jau dauzījās zobi.

Sala bija izpētīta. Vietas, kur jārok, arī bija atrastas. Nelaiمة tikai, ka dziļāk zeme bija vēl sasalusi. Nekas! Ar spēku visu var.

Gaidīja nakti, kad varēs sākties īstie darbi. -

Bija jau krietni satumsis, kad visu Nojumu ļaudis brīnījās un redzēja, ka no vairākām pusēm pa tumsu kustējās neredzamu gājēju nesti lukturi. Vai spokošanās, vai bija kas noticis?

Skolotāja Zveinas kundze piekļauvēja pie pārzīpa durvīm un satraukta rādīja uz logu. Pārzinis izbrīnījies paskatījās viņā, paskatījās pa logu, un viņa acis pārsteigtas tvēra šo nesaprotamo gaismas punktu kustēšanos tumsā. Tie no visām pusēm kustējās uz skolas pusi.

Arī Kalmes jaunkundze bija pamanījusi šo ugunu līgošanos uz skolas pusi. Steidzās arī viņa pie pārzīpa.

"Redziet, kas tur notiek!"

"Man aizdomas, vai tik tie nav mūsu pašu rezgaļi. Būs nolēmuši mūs piejokot. Lai tik nāk! Ar visiem viņu lukturiem es tos nolikšu pie sienas!"

Visi skolotāji izgāja ārā ugunu gājienu sagaidīt. Nē, tās nebija rezgaļu balsis. Tur nāca tēvi un mātes.

Kas te būs? Skolotāji saskatījās.

Daži bija jau klāt.

"Labvakar, pārzīpa kungs. Nākam meklēt bērnus. Manējais sacīja, ka palikšot ilgāk, jo skolā vajagot palīdzēt sarīkot skatuvi. Gaidīju, gaidīju, jau liela tumsa un nav. Varbūt šie skolā vēl tup par kādiem lieliem nedarbiem?"

"Taisni to pašu arī mans rakaris teica - jāpalīdz skolā. Jau liela nakts, bet šis nenāk. Domāju, jāiet

pakaļ," sacīja kāds cits.

"Bērnus?" šo vārdu pārzinis tikko dabūja pār lūpām. "Bērnus meklēt? Viņi nav mājās?"

Viņš bija sabijies un pēkšņi nevarēja aptvert, vai tā būtu patiesība, bet tēvi nevarēja jokot.

Nāca klāt vēl citi bērnu meklētāji. Visi sacīja to pašu. Nē, skolotāji vairs nejutās labi. Kalmes jaunkundze drebēja visā augumā.

Kāds no pienācējiem iesaucās:

"Redziet, redziet! Paskataties, tur uz ezera pusi!"

Visi skatījās uz ezera pusi un ezera vidū redzēja liesmojam četrus ugunskurus.

"Tie ir viņi. Tas ir uz salas," sacīja pārzinis.

"Ai Dieviņ, ai Dieviņ! Nakts laikā uz ezera..." vaidēja kāda māte.

"Rezgaļi, rezgaļi! Tagad gan es savējam drusku pašūšu bikses, lai tik tiek rokās!" rūca kāds tēvs.

Viss gājiens ar lukturiem devās uz ezermalu.

Sala no krasta bija nepilnu kilometru, un pie ugunskuriem varēja jau manīt kustamies augumu ēnas.

Pārzinis un vēl divi vīri kāpa laivā un airēja uz salu.

Jānis Klīdzējs.

Agrā vasara

Ielās, namos, dārzos -
Visur ceriņi,
Ziediem nobiruši
Visi celiņi.
Bišu sanēšana
Dārziem cauri slīd,
Gaiša svinēšana
Kastansvecēs spīd.

Kārlis Skalbe.

Jāņu dziesmas

Jāņa māte sieru sēja
Deviņiem stūrīšiem:
Šim stūrītis, tam stūrītis,
Man pašam viducītis.

Uzliksim saimniekam
Ozoliņa vainadziņu:
Lai aug viņa kumeliņi
Ozoliņa resnumiņu.

Nem, Jānīti, melnu zirgu,
Apjāj manus tīrumiņus:
Izmin usnes, izmin zāles,
Lai aug tīra labībiņa.

Jaunas meitas, jauni puisi,
Jāņu nakti neguliet!
Tad rītā redzēsiet,
Kā saulīte rotājas.

Jāņu nakts

Jāņu nakti mēs gājām līgot. Mēs bijām apkrāvušies Jāņu zālēm, un mums gribējās dziedāt.

Es biju mazs puika, un man bija laba balss. Es griezos baram pa vidu un dancoju, un dziedāju, un no vainaga, kas bija man galvā, man sejā krita smaržīgas ziedu bārkstis.

Bet kalējam Pičam, kam bija visplatākā mugura, "nebija rīkles", kā viņš sacīja.

Visi dziedāja. Pat vecā kalpone, kas darbdienās nenoliek ūdens nēsus no pleciem un nepaceļ galvu, šķetina dziesmas skaļi, ka mežā skan visi koki.

Visi dzied. Vai vēl var būt lielāka nelaime kā Pičam, kam Jāņu naktī nav balss?

Mēs ejam caur mežu. Jāpuguns sveķainā sakārnī, ko mums nes pa priekšu, nodziest, un pa abām pusēm ceļam stāv egles kā tumša siena.

Es sajūtu uz sava pleca Piča smago roku.

"Jūs visi dziedat tik skaņi un tik gaiši, bet es esmu tik tumšs kā tas mežs. Man nav rīkles," Pičs skumji saka.

Dziedādams es eju viņam blakus, tad atkal Pičs savā lielajā ķetnā saspiež manu mazo roku.

"Kad tu zinātu, puika, kā man sirds dauzās un lec," viņš saka. "Es domāju, ka tur iekšā ir daudz dziesmu. Paklausies!"

Viņš ātri apkēra mani ar vienu roku ap vidu un piespieda pie krūts.

Tur tiešām gāja tumši kā lielā dziesmu kalvē: bum, bum...

Pičs nemierīgi man soļoja līdzās.

"Klausies, puika, tev ir gaiša balss, bet tu esi tik mazs, tevis tur apakšā nevar dzirdēt. Lielie tev ir apkārt. Un kājas arī tev ir mazas, tu drīz piekusīsi. Kāp man mugurā un dziedī, es esmu garāks par visiem," Pičs aicina.

Es paskatījos uz viņu no apakšas uz augšu. Viņa ēna naktī sniedzās līdz pus mežam.

Tad viņš noliecās un uzcēla mani sev mugurā.

"Tu vari tur dancot, es tevi turēšu, tu zemē nenokritīsi, tik dziedī!"

Es dziedāju tā, kā vēl nekad neesmu dziedājis.

Egļu gali pacēlās un grimā, mēs šūpojāmies dziesmās.

Šad un tad pār tumšo mežu pacēlās un nogrima jāpuguns kā zelta dzēriens, kas līst no pārpilnā trauka.

"Dziedi!" Pičs kļiedza, kad man elpa kādreiz aizrāvās no sajūsmas, kas vēl paliek krūtīs pēc izdziedātas dziesmas.

"Dziedi, puika," Pičs kļiedza, "man mugura ir pilna dziesmu, kā ligzda putnu. Vai tu nedzirdi, kā tās dūc un skan? Es rūktu pats, ja man neskanētu tik slikti. Met labi augstu tās dziesmas, lai iet pāri mežu galiem, lai dzird mūs Kalniešos un Lejiešos,

lai dzird kaimiņu meitas."

Es noreibu no dziesmu prieka, salīgojos uz Piča pleca un tikko nenokritu. Pičs saķēra mani un klie-
dza:

"Dziedi un piesper stiprāk ar kāju man uz pleca!
Man nav rīkles, bet āda knieš no dziesmām."

Un es varēju pateikties tikai Jāņu zālēm, smil-
gām, rasenītēm un slaidajam ābolīnam, kas no vai-
naga krita man uz pieres un ar savu smaržu mani
apgaroja tā, ka es gribēju dziedāt.

Citādi Pičs būtu nometis mani no savas muguras.

Tā mēs gājām no sētas uz sētu.

Siltajās, no svētku karašām pietvīkušajās istabās,
kur neskaitāmas Jāņu zāles un zālītes vīstot izlaida
savas saldās dvēseles, Jāņu tēvs mūs sveicināja.

Līgo!

Es šūpojos cauru nakti uz Piča muguras kā uz
dzīva dziesmu troņa.

Kārlis Skalbe.

Pasaka

Mīkstā un mīlīgā plavā
gulēt un spēlēties -
gluži tā nodabā savā
man šodien tīk vēlēties.

Vībotes paplūkt, ēst skosas,
pienepu rotas vīt,
pavērot, skudras kā rosas,
tad dzejoli uzrakstīt.

Ceļmalas lapa kā balva
labākais papīrs būs,
smilgas kāts - rakstāmā spalva,
bet zieda kauss - tintnīca klūs.

Ar rasu rindas man veiksies,
un saule tur skanēs tā,
ka ik sāpe norims un beigsies
kā laimīgā pasakā.

Olafs Stumbrs.

Tāļajās pļavās

Tās bija svētku dienas, kad devāties uz siena pļauju tāļajās pļavās.

Vairākas dienas gatavojāties ceļam. Māte rūpējās par ēdamo un dzeramo, siedama sieru, vārīdama olas un kuldama sviestu, lai dabūtu svaigas un biezas paniņas. Tēvs apstaigāja kaimiņus, lai norunātu ar tiem braukšanu reizē.

"Būs īsāks un drošāks ceļš," viņš teica. "Kas zina, zirgs iestieg vai kā. Pulkā vieglāk tad tiks galā."

Norunātā dienā pa trīs četri pajūgi vērtēnē laidāties uz Lubāna klāņiem. Ratos mums bija pārtikas kules, izkaptis, grābekļi un gabanu nesamie koki.

Ceļš tāls. Tikai pēc vairāku stundu brauciena sasniedzām klāņus. Skatam atvērās bezgalīgs zaļš klajums, kas vējā viļņoja kā jūra. Tālumā pie pašas debesu malas tikko bija saredzama tumši zila svītra.

"Tas ir Lubāns," paskaidroja tēvs.

Sirds tā savādi nodrebēja. Tik daudz par Lubānu dzirdēts! Kā tas negaisa mākonī atlaidies un nokritis zemē. Kā tas pavasaros appludināja visu apkārtni, nodarīdams daudz posta. Un nu - drīz, drīz jau redzēsim.

Sākās pļavu ceļš. Patiesībā tā bija vienkārša stīga, ko ieminuši zvejnieki un mednieki, iedami uz ezeru medīt pīles vai zvejot zivis.

Jo tālāk braucām, jo staigāks kļuva ceļš. Zeme šūpojās. Dūkstājus un tērces pārbraucām lēnāk un uzmanīgi. Taustīdamies zirgs spēra kājas, tak vietām tās tam ieprima līdz ceļgaliem. Kad laimīgi tikām tērcei pāri, atskatīdamies redzējām, ka stīga bija izpērtā kā melns tīrums.

Zāle, kas sākumā bija reta un maza, arvienu pieņēmas. Grīslis sāka sniegties līdz jostas vietai.

"Pie ezera tas būs cilvēka augumā," teica tēvs.

Un viņam bija taisnība.

Sasniedzām savu pļavas gabalu. Tā robežas mēs

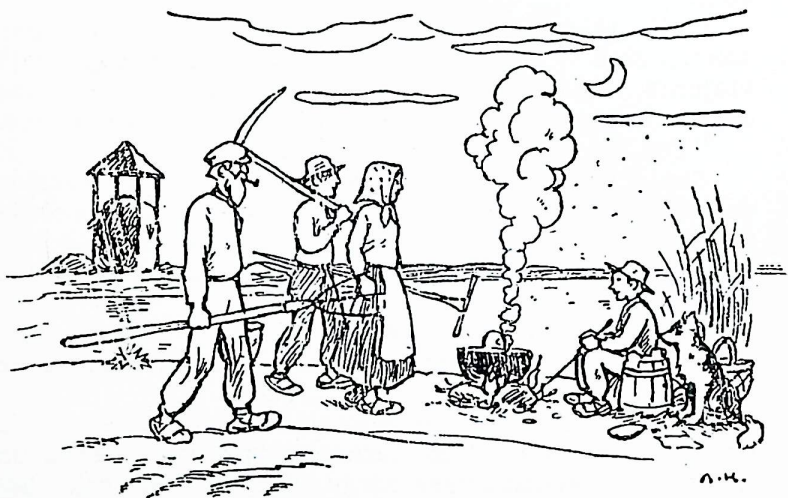

varējām novilkt tikai tad, kad pie kupicām pacēlām gaisā kārtis ar galos uzdurtām velēnām. Dažu soļu attālumā cits citu jau vairs nevarējām saskatīt. Kā mežā. Garā zāle ceroja veseliem krūmiem, un tai bija tik asas malas, ka mēs asinīs sagraizījām rokas.

Nosliedējuši robežas un īsu brīdi atpūtušies, sākam darbu. Tā nebija parastā pļaušana, pie kādas bijām pieraduši tīrumā vai pļavās. Gaŗo grīsli vajadzēja cirst kā ar cirvi.

Saradās arī citi pļāvēji. Tuvākie kājām, tālākie braukšus. Upmalieši atlīgoja laivās pa upi.

Vakarā jau skanēja visa pļava. Sakliedzās cilvēki, sazvedzās zirgi. Ezera krastā uzliesmoja uguns-kuri, gaisā uzvijās jauniešu dziesma:

Aiz ezera augsti kalni,
Tur sarkanas ogas auga...

Dusēja Lubāns, dienā izšūpojies. Tumšie ūdeņi lēni lēni cūlējās, pret krastu veldami sarkanus vilņus. No uguns-kura liesmām un saules norieta kvēles to muguras bija kļuvušas sārtas.

Laudis ilgi nevarēja priecāties ezera krastā,

tiem vajadzēja doties dusā, lai agrā rītā atkal stātos vāla galā. Aplusa jauniešu dziesma, tumsā apslāpa uguns kuri.

Ja bija skaidrs un pieturējās saule, nākošajā dienā jau apgāzām vālam otru pusi un pievakarē sakrāvām gabanās. Garais siens ātri žuva, un divās trīs dienās pļava bija nogāzta.

Pabāžot apakšā kokus, gabanas sanesām pie kaudzes vietas, kas gadu no gada palika tā pati. Tur bija iedurta gaŗa kārts un visapkārt tai apspraudzīti žagari un sadurstīti mietipi, lai siens negulētu tieši uz zemes.

Pēc tam sametām kaudzes, un darbs bija galā. Varējām doties mājās, lai vēl reizi ziemas ceļā atgrieztos un aizvestu sienu.

Divās trīs nedēļās visas Lubāna pļavas bija nogāztas un siens sacelts kaudzēs, kas cita pie citas nosēja plašo līdzenumu.

Un pļāvēji izklīda. Upmalieši aizlīgoja laivās pa upi. Tuvākie kājām. Tālākie braukšus.

Klānos palika tikai klusums un saules tveice.

Alberts Sprūdžs.

Pļavā

Līgo saule, līgo bite
Pa lielo tīrumiņu:
Saule sienu kaltēdama,
Bite ziedus lasīdama.

Balta eimu, balta tekū
Brālītim sienu grābt;
Patais' man, bāleliņ,
Balta koka grābeklīti.

Vārgulītis un velns

Reiz darbinieku pulkā gadījās pavārdzis vīriņš: viņš nevarēja citiem papļaut līdz. Zināms, nespēks te jau nu gan bija, bet lielāko tiesu nelāga izkaptis arī bija vainīgs. Tomēr vagaram, kas tam gar izkaptīm par daļu: ja nevar papļaut, aizkavētais darbs jāpadara dienvidū.

Dienvidū vārgulītis parunā otram plāvējam labāku izkapti, un nu ar šo izkapti tik varen vedas, ka puspriekā iesakās: "Re, cita lieta ar tādu daiktu! Tagad manis dēļ ar pašu velnu apņemtos pļauties!"

Tikko viņš to izteicis, velns klāt: lai nākot pļauties, tad redzēšot gan!

"Kas tur ko redzēt!" vārgulītis atcērt, "pļauj pa priekšu! Bet to tev piesaku: neglūni atpakaļ, citādi nocirtīšu kaklu: mana izkaptis briesmīgi asa."

Velns pļauj arī. Vārgulītis, velna vālā iekāpis, vicina tāpat tukšu izkapti un sauc: "Griez, circeni, ka nenocērtu tev papēžus!"

Velns domā: "Vai traks! Ar to nevajadzēja vis ielaisties! Kas to zināja!"

Un bailēs velns nemas arī, ka bija ko redzēt: akmeņus, kas vālā gadījās, pāršķēla kā rāceņus; kokus baļķa resnumā - kā burkānus. Jāsaka - briesmas, vairāk nekas!

Beidzot, kad par daudz apkusa, sāk velns pusieku zelta vārgulītim solīt, lai atlaižoties.

Vārgulītis tišām atcērt: "Vai griezīsi, ko činksti! Kas velns par velnu, kas tik ātri piekūst! Kā tad es nepaudu!"

Velns lūdzas un lūdzas: došot veselu sieku zelta, lai atlaižoties.

"Nu tad lai arī notiek! Tikai neskaties atpakaļ, ka nenocērtu galvu."

"Nē, nē!" Velns bija priecīgs un tūlī atsvelpj tādus mazus puišēļus. Tie atskrien kā sadeguši: ko gribot?

"Atnesiet sieku zelta tam stipriniekam, kas man te aiz muguras!"

Labi. - Drīz puišēļi ar zeltu klāt. Vārgulītis saņem zeltu un atlaiž velnu.

"Bij man, velnam, to zināt, nebūtu ne iesācis!" velns dusmojas.

Tautas pasaka.

M ī k l a s

24. Ūdens toveri izdzer, dzelzs mārciņu apēd, ceļas un veļas.
25. Zila govs zemi laiza.
26. Māte nav dzimusi, Bērni jau staigā.
27. Ne cepts, ne vārīts, iesms caur vidu, gards cepetis cepetim.

Gārša

Jo gaiši man atmiņā diena siena laikā, kur man apsolīts, ka varēšu Andra tēvam braukt līdz uz līčiem, uz gāršas upi, kur jau iesākts plaut. Šī gāršas upe sendienām bija tā, pie kuŗas būt, kuŗu redzēt es ilgot ilgojos. Bet nekad man vēl nebija izdevies gāršu redzēt citādi, kā tikai no tālienes, kur tad tā apvāršņa malā manām acīm izskatījās kā zila aploka sēta, aiz kuŗas saulīte ikvakaru aizgrima un aiz kuŗas dažureiz varavīksne no upes dzēra ūdeni. Tagad man bija nolemts redzēt gāršu tuvumā.

Saule jau bija norietējusi, kad ieraudzīju gāršu un upi ar līciem. Esmu vēlākos gados daudz priecājies par dabas jaukumu, bet vairāk gan nekad un nekur kā par šo pirmo gāršas skatu. Tas man atmiņā tik dziļi iespiedies, ka vēl šobrīd to garā redzu. Pirmais sveicinājums gāršai, pirmā prieka izrādīšana no manas puses ir stiprs kliedziens, cik vien jaudas un spēka. Un, lūk, gārša atņem manu vakara sveicienu ar tikpat stipru atbalsi. Tomēr, man šķiet, tā atbalss atrunā ne visai dziļi gāršā, vairāk tik malā. Andra tēvs skubina, lai kliezdu stiprāk, bet man nav vairāk spēka, un atbalss atsaucas ne dziļāk kā pirmoreiz. Tad Andra tēvs pats kliez. Un brīnums! Cik tālu, cik dziļi nu atskan atbalss gāršā! Un, kad vēl viņš sāk dziedāt, kā tad skaņa aiz skaņas dzenas, un vīdamās vijas, un jaukas! Brīnumi man lieli par robotām egļu galotnēm, no kuņģa dažas sniedzas pāri pār visu gāršu. Un brīnīdamies es prasu Andra tēvam:

"Vai tā, Andra tēv, nav baznīca?"

Bet Andra tēvs atbild:

"Nē, dēliņ, tā tik egle."

Atkal skatos uz citu virsotni un prasu Andra tēvam:

"Bet vai tā te nav baznīca?"

Un Andra tēvs pasmejas un saka:

"Te, dēliņ, nav nevienas baznīcas, te viss ir tik mežs, mežs vien."

Bet, lai arī viss ir tik mežs vien, tomēr man patīk galotnes iztēloties par baznīcu torņiem, iztēloties visu gāršu par baznīcu. Un cik savāda, cik brīnišķīga šī plašā baznīca! Te lūdzējiem nekad vietas netrūktu, te visur tik svēts klusums un plaša svabadība! Klusa tiešām šī baznīca: dziedātāji jau visi gājuši dusēt, nav ne mazākā trokšņa, ne lēnākās vēsmiņas, tikai slaikie tumšzaļie torņi, vakarblāzmas applūdināti, sniedzas rāmi un slaiki gaisā... Pār upi jau sāk celties migla, izlocījusies tādos pašos līkumos kā pati upe. Lielie tauriņi, kā dusu meklēdami, laižas pa stiebriem un grīslī...

Apsīšu Jēkabs

Es visas domas

Es visas domas aizmirstu,
To vienu domājot:
Ko tev vēl vairāk, tēvzeme,
Par sirdi varu dot.

Tev šķēpu, ziedus atnesu, -
Tur nāve, maigums zied.
Ar kuŗu tev lai kalpoju,
To vienīgā tu spried.

Es citus vārdus nedzirdu,
Kad vienu lūpas min:
Tā tēvzeme, to mirušais
Un dzīvais svētu zin.

Ko varu vēl tev, tēvzeme,
Par sirdi vairāk dot.
Guļ blakus šķēps, un puķe zied,
Par tevi domājot.

Andrejs Eglītis.

Miklu atminējumi

1. Klēts
2. Pirts
3. Pirts slota
4. Rija
5. Kaķis
6. Rudzi
7. Labības kūļi
8. Rudzu stati
9. Sēne
10. Sēne
11. Kuļammašīna
12. Sprigulis
13. Mīkla
14. Ceļš
15. Diena un nakts
16. Nedēļa un diennaktis
17. Darbdienas un svētdiena
18. Govs
19. Aita
20. Cūka
21. Zirga kājas
22. Zirgs un rati
23. Arājs un zirgs
24. Tecīla
25. Izkapts
26. Siena gubiņas un kaudze
27. Siena kaudze

Satura rādītājs

Ievads

Tompiņš stāsta	Jānis Širmanis	5
Ai tēvu zemīte	Tautas dziesma	6
Bārenīte un mātes meita	Tautas pasaka	7
Bārenīte	Tautas dziesmas	9
Uzticīgais ganu zēns	Tautas pasaka	10
Mūsu brālītis	Anna Brigadere	13
Lāčplēsis	Tautas teika	14
Spīguļos	Jānis Širmanis	16
Sudmalīpas	Rotaļa	27
Darbs un dziesmas	Tautas dziesmas	28
Mīklas		28

Rudens

Rudens darbi	Jānis Jaunsudrabiņš	29
Mīklas		31
Pusgraudnieki	Tautas pasaka	31
Kuļammašīna	Alberts Sprūdžs	33
Mīklas		34
Tūdalīp, tagadīp	Rotaļa	34
Riteņbraukšanas sacīkstes	Anšlavs Eglītis	35
Darbs	Ēriks Adamsons	38
Tinte	Jānis Jaunsudrabiņš	39
Jaunās egles	Kārlis Skalbe	41
Mīklu minēšana	Anna Brigadere	41
Mīklas		44

Ziema

Ledus	Jānis Jaunsudrabiņš	45
Teika par Ziemsvētkiem		
latviešu zemē	Arturs Kaugars	48
Ziemsvētku vakars Priedniekos	Augusts Saulietis	49
No baznīcas braucot		
Ziemsvētku vakarā	Jānis Poruks	50
Pasaku stāstīšana	Jānis Akuraters	51
Burvju dzirnavīpas	Tautas pasaka	52

Jauki meli	Anna Brigadere	55
Jūras kaķi	Jānis Širmanis	59
Zvēru karš supā dēļ	Tautas pasaka	61
Zoze	Jānis Klīdzējs	65

Pavasaris

Lieldienu sestdiena	Aspazija	67
Strazds un zvirbulis	Alfredz Dziļums	68
Lielais sapals	Valdis	69
Vecā liepa	Vilis Plūdonis	74
Arājs	Tautas dziesmas	76
Jaunais arājs	Jānis Akuraters	77
Dieva laukos	Jānis Ezeriņš	79
Rumules	Doku Atis	80
Mīklas		82
Pieguļā	Augusts Baltpurviņš	82
Mīklas		85
Kumeliņi, kumeliņi	Rotaļa	86
Pētnieki dodas uz salu	Jānis Klīdzējs	86

Vasara

Agrā vasara	Kārlis Skalbe	89
Jāņu dziesmas	Tautas dziesmas	90
Jāņu nakts	Kārlis Skalbe	90
Pasaka	Olafs Stumbrs	92
Tāļajās pļavās	Alberts Sprūdžs	93
Pļavā	Tautas dziesmas	95
Vārgulītis un velns	Tautas pasaka	96
Mīklas		97
Gārša	Apsīšu Jēkabs	98
Es visas domas	Andrejs Eglītis	100
Mīklu atminējumi		101